

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Тернопільський національний економічний університет

Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин ім.

Б.Д. Гаврилишина

Кафедра міжнародного туризму і готельного бізнесу

Матвійчук Мар'яна Ігорівна

Особливості ринку сільського зеленого туризму / Features of the Rural Green

Tourism Market

спеціальність: 6.140103 - Туризм

освітньо-професійна програма – Управління туристичним бізнесом

Випускна кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи Т-42/1

Матвійчук М.І.

_____

підпис

Науковий керівник:

канд. економ. наук, доцент

Охота В.І

_____

підпис

Випускну кваліфікаційну роботу

допущено до захисту:

«__» _____ 20__ р.

підпис

Завідувач кафедри

_____ **Ю.П.Гуменюк**

підпис

ТЕРНОПІЛЬ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ	5
1.1. Сутність поняття «сізьський зелений туризм»	5
1.2. Основні чинники розвитку сізьського зеленого туризму	14
1.3. Організаційні аспекти сізьського зеленого туризму	22
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ II АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	28
2.1. Дослідження передумов розвитку ринку сізьського зеленого туризму в Україні	28
2.2. Оцінка тенденцій розвитку ринку сізьського зеленого туризму в Україні	37
2.3. Особливості управління в сфері сізьського зеленого туризму в Україні	46
Висновки до розділу 2	55
РОЗДІЛ III НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	57
3.1. Дослідження проблем розвитку ринку сізьського зеленого туризму в Україні	57
3.2. Вивчення іноземного досвіду управління в сфері сізьського зеленого туризму в Україні	60
3.3. Удосконалення розвитку суб'єктів ринку сізьського зеленого туризму в Україні	64
Висновки до розділу 3	66
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	72
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність теми. Різноманіття та трансформації потреб споживачів обумовлюють розвиток нових видів та сегментів туристичної діяльності. Сільський зелений туризм набуває поширення, зростає потреба в розробці привабливих туристичних послуг в даній сфері для різних категорій клієнтів. Територіальні, історичні, культурні, соціальні, економічні передумови обумовлюють напрямки та специфіку організації напрямків зазначеного виду туризму в Україні. З огляду на це, вивчення особливостей ринку сільського зеленого туризму в Україні є актуальним в сучасних умовах розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суттєвий внесок у формування теоретичної, емпіричної бази дослідження питань розвитку сфери сільського зеленого туризму здійснили вітчизняні та зарубіжні автори, зокрема: В. Биркович, М. Габа, Л. Гальків, О. Килин, В. Гловацька, В. Дарчук, М. Король, В. Атаманчук, А. Кравчук, І. Крюкова, Н. Кудла, І. Литвин, М. Нек, В. Маховка, К. Ніколаєв, Ю. Онойко, М. Пітюлич, І. Михайлюк, І. Тищук, О. Туєва, Т. Шпенник, Р. Лобо, П. Нільсон тощо. Незважаючи на значні наукові розвідки, на сучасному етапі розвитку існує низка наукових проблем, які потребують оцінки та вирішення.

Метою бакалаврської роботи є систематизація особливостей та розробка оптимізаційних шляхів розвитку ринку сільського зеленого туризму України. Для досягнення мети роботи були визначені основні **завдання**:

- визначення сутності поняття «сільський зелений туризм»;
- оцінка основних чинників розвитку сільського зеленого туризму;
- розкриття організаційних аспектів сільського зеленого туризму;

- аналіз передумов розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні;
- оцінка тенденцій розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні;
- розкриття особливостей управління в сфері сільського зеленого туризму в Україні;
- аналіз проблем розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні;
- аналіз іноземного досвіду управління в сфері сільського зеленого туризму в Україні;
- розкриття шляхів удосконалення розвитку суб'єктів ринку сільського зеленого туризму в Україні.

Об'єктом дослідження процесу управління у сфері зеленого туризму.

Предметом дослідження теоретичні методичні та прикладні засади ринку сільського зеленого туризму в Україні.

Методи дослідження. Для здійснення вивчення теоретичних аспектів розвитку ринку сільського зеленого туризму використано методи теоретичного дослідження (систематизації, формалізації, аксіоматичний метод тощо), для проведення аналізу стану розвитку ринку – порівняльний, статистичний методи, метод узагальнення), для розробки оптимізаційних шляхів – метод прогнозування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у встановленні особливостей розвитку сільського зеленого туризму в Україні, розширенні категоріального апарату, що характеризує сутність поняття «сільський зелений туризм».

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці шляхів удосконалення розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні.

Одержані результати щодо предмету даного дослідження були апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток

індустрії гостинності та міжнародного бізнесу: сучасний стан і перспективи»
м.Тернопіль 16-17 травня 2019 р.

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність поняття «сільський зелений туризм»

Зважаючи на сучасні зміни переваг споживачів рекреаційних послуг відбувається формування попиту на нові види туристичних продуктів, які раніше не були актуальними, мало використовувалися. Нові туристичні продукти, що створюють в сфері сільського зеленого туризму, формуються в рамках ресурсів сільських територій, що є достатньо новим для туристичного бізнесу України. Попит на туристичні продукти даного напрямку пов'язані з орієнтиром споживачів тимчасово залишити великі міста та провести цікаво та корисно свій відпочинок. З огляду на існування цілого окремого комплексу, який представляє відпочинок на території сільських зелених місцевостей, актуальною науковою проблемою є визначення категоріального апарату та характеристик концепту «сільський зелений туризм».

Розглянемо основні наукові підходи до трактування сутності поняття «сільський зелений туризм».

По-перше, можна зустріти визначення цієї дефініції, сформульованої в рамках ресурсної складової та акценту на специфічності напрямку даного виду туризму.

В контексті вказаного напрямку слід підкреслити трактування, наведене В. Бирковичем [1]. А саме, за твердженням автора, сільський

зелений туризм є особливим (специфічним) типом відпочинку, організованого на території приватних господарств в сільських місцевостях із застосуванням майна, обслуговуючого персоналу сільських, особистих, підсобних, фермерських господарств, ресурсів природно-рекреаційних територій, історичної, етнографічної, культурної спадщини відповідного регіону. Тобто, в трактуванні дослідника виокремлено ресурсу складову сільського зеленого туризму, вказано на те, що це особливий вид відпочинку.

По-друге, в наукових працях існують визначення сутності досліджуваного поняття, сформульовані в рамках врахування територіальних складових.

Зокрема, згідно із умовами даного напрямку можна відзначити трактування сутності вказаного поняття, визначене О. Туєвою [46]. Авторка відмічає, що сільський зелений туризм є комплексом всіх типів відпочинку, які можливо організувати на територіях, розташованих на значній відстані від центрів промисловості (виробничі, техногенні об'єкти), що забезпечує їх природні, екологічні характеристики. Вказане трактування, на нашу думку, хоч і передає ознаки природного, екологічного характеру сільського, зеленого туризму, все ж більше відноситься до так званого екологічного або просто зеленого туризму. Це пов'язано з тим, що дослідниця у своєму трактуванні не звертається до згадування сільських територій, використання ресурсів сільських господарства, особливостей сільських місцевостей тощо.

По-третє, можна підкреслити науковий підхід, в рамках якого розглядається сутність досліджуваного поняття через територіальну та процесну складові.

Відповідно до зазначеного напрямку слід відмітити трактування сутності поняття сільський зелений туризм, визначене В. Дарчуком [7]. А саме, на думку автора, сільський зелений туризм є такою формою туризму, яка складається з надання послуг розміщення гостей у сільських садибах, і,

які пов'язані з відпочинком та отриманням ними певних туристичних послуг, серед яких:

1) традиційні основні туристичні послуги, які включають:

- послуги розміщень (екологічного, історичного, культурного проживання);

- послуги харчування (надання послуг харчування з екологічно чистих продуктів, дегустаційних послуг – споживання страв домашньої, місцевої кухні);

- послуги, пов'язані з розвагами (можливість участі у ярмарках, фестивалях, традиційних місцевих святах);

2) традиційні додаткові послуги:

- представлення можливості роботи на фермах, на господарських дворах, у городах, на сіновалах, у садах, участі у риболовлі, полюваннях;

3) специфічні туристичні послуги:

- можливість катання на човнах, конях;

- участь у догляді за домашніми тваринами;

- навчання тим або іншим ремеслам народного побуту тощо.

В рамках вказаного трактування [7] автором визначено як територіальну складову (акцент на тому, що цей виду туризму представлений на територіях сільської, природної місцевості), так і процесну (перераховано комплекс послуг, які надаються гостям за напрямком сільського зеленого туризму) складову досліджуваної форми туризму. Потрібно відмітити, що процесна складова характеризується достатньо повним переліком послуг, які надаються гостям, що обирають зазначений вид туризму. Безумовно, цей перелік не є вичерпним, але він комплексно висвітлює ключові напрямки сільського зеленого туризму в Україні на сучасному етапі розвитку даного виду діяльності.

Слід відзначити ще одне трактування сутності вказаного поняття, сформульоване в контексті третього наукового підходу. Зокрема, М.

Пітюлич, І. Михайлюк [34] зазначають, що сільський туризм є відпочинковою формою туризму, який здійснюється на території сільських садиб, в яких власники сільських господарств представляють туристичні послуги, пов'язані з наданням можливості проживання, харчування, і націлений на можливість ознайомлення туристів з побутом мешканців сільських місцевостей, пасивним відпочинком. Треба констатувати, що хоча цей підхід і описує сутність поняття сільського туризму, в ньому встановлено загальні характеристики сільського зеленого туризму. А саме, визначено територіальну ознаку сільських територій, які передбачають в тому числі віддаленість від промислових зон, що, в свою чергу, описує ознаку зеленого туризму. Також в рамках цього трактування авторами виділено основні процесні складові зазначеного виду туризму. Хотілося б відмітити, що вказаний вид туризму може бути також активним, оскільки передбачає, у разі побажань клієнтів (туристів), прийняття останніми безпосередньої участі у веденні сільського господарства.

М. Габа [2] визначає сутність вказаного поняття в розрізі положень третього наукового підходу. Автор відмічає, що сільським зеленим туризмом виступає така форма діяльності, яка обумовлена здійсненням організації відпочинку відвідувачів (гостей, туристів) на територіях сільських місцевостей, і вирізняється низкою особливостей, серед яких:

- організація пішохідних турів, прогулянок;
- проведення заготівлі ягід, плодів в екологічно чистій місцевості;
- зміцнення здоров'я та самопочуття туристів, пов'язані з перебуванням в екологічно чистих місцях;
- знайомство туристів з кухнею, культурою, традиційними святами, побутом, обрадами, ремеслами сільських територій, на яких організовано тури даного напрямку.

Представлене трактування було сформовано автором на підставі вивчення особливостей, напрямків та тенденцій розвитку сільського зеленого

туризму України на сучасному етапі розвитку. В ньому враховано як вищезазначену територіальну складову (акцент на сільських місцевостях), так і процесні складові організації зазначеного виду туризму.

Заслуговує на розгляд трактування сутності досліджуваного поняття, сформульоване Т. Шпеник [48] в рамках даного підходу. А саме, автор вказує, що сільський зелений туризм є видом туризму (одноденні, довгострокові, короткострокові тури) в сільських, приміських місцевостях на територіях приватних домогосподарств, що мають певні умови для проведення дозвілля, характерні особливостям сільських місцевостей, з наданням можливості добровільно приймати участь у роботі сільського господарства, включає послуги харчування із застосуванням екологічних, натуральних продуктів, передбачає можливість участі у традиційних подіях, побутових справах, відвідування місцевих пам'яток, вирізняється релаксаційними ознаками, містить культурно-пізнавальну програму. Наведене трактування сутності зазначеного поняття містить акцент на територіальній складовій (сільські, приміські місцевості на територіях приватних домогосподарств) та включає процесу складову, що описує основні послуги сільського зеленого туризму (залучення на добровільних основах до участі у веденні сільського господарства, послуги розміщення, послуги харчування, послуги культурно-пізнавального характеру відповідно до особливостей сільського зеленого туризму).

Слід зауважити, що В. Рибак, О. Трембіцька [37] також сформулювали трактування сутності аналізованого поняття в контексті третього наукового підходу. Відповідно, за твердженням авторів, сільський зелений туризм є:

- відпочинковою формою туризму, яка представлена тимчасовим перебуванням відвідувачів (гостей, туристів) на територіях сільських місцевостей та надання їм послуг в сфері цієї категорії туризму;

- є туризмом, який здійснюється на територіях сільських місцевостей і обумовлений застосуванням майнових ресурсів виробників в сфері

сільського господарства для надання послуг тимчасового проживання (розміщення) туристів, і передбачає можливість їх активної участі у веденні традиційного сільського господарства.

Представлене визначення сутності сільського зеленого туризму враховує територіальну складову (надання послуг туризму на територіях сільських місцевостей) та процесну складову (інші послуги в сфері цієї категорії туризму, залучення до активної участі у веденні традиційного сільського господарства).

По-четверте, потрібно відмітити науковий підхід, який передбачає висвітлення сутності поняття сільський зелений туризм в рамках врахування територіальної, процесної складових та акценту на екологічності використання ресурсів сільських територій тощо.

В контексті такого підходу можна виокремити визначення сутності досліджуваного поняття, представлене П. Горішевським, В. Васильєвим, Ю. Зінько [5]. Так, за твердженням авторів, сільський зелений туризм є комплексом діяльності в туристичній та рекреаційній сферах, пов'язаних із наданням послуг відпочинку на територіях курортних, туристичних центрів, що знаходяться в містечках та селищах, господарств в сільських місцевостях, послуг надання туристам можливості приймати участь у веденні сільського господарства із підтриманням екологічної орієнтації при використанні матеріальних, технічних, рекреаційних ресурсів зазначених територій.

По-п'яте, необхідно відмітити науковий підхід, визначає сільський зелений туризм у якості складової сільського туризму, робить акцент на територіальній складовій, вказує на специфічність цього напрямку туристичної діяльності.

В рамках вказаного наукового підходу можемо розглянути трактування сутності досліджуваного поняття, розроблене А. Кравчук [19]. Зокрема, авторка вказує, що сільський зелений туризм є складовою сільського туризму, і передбачає комплекс супутніх послуг аграрного сектору із

розміщення, інших туристичних послуг в рамках сільських територій, надання яких націлене на забезпечення попиту клієнтів щодо отримання специфічних видів відпочинку. Треба зазначити, що авторка окрім врахування територіальної складової, специфічності даних туристичних послуг, віднесення сільського зеленого туризму до елементів сільського туризму вказує на те, що в рамках цієї туристичної діяльності створюються та надаються послуги, які є супутніми для основної аграрної сфери. Тобто, дослідниця оцінює вказаний вид туризму не як основну діяльність, а як додаткову. Відповідно, зазначена вказівка може мати місце у разі, якщо аграрний бізнес має більш масштабні обсяги порівняно з туристичною діяльністю суб'єктів такого туризму.

По-шосте, зустрічаються трактування сутності даного поняття, визначені в рамках територіальної та ресурсної складових сільського зеленого туризму.

В контексті вказаного напрямку потрібно відзначити формулювання сутності поняття сільського зеленого туризму, визначене Спілкою сільського зеленого туризму України [40]. А саме, визначено, що сільський зелений туризм є відпочинковим туризмом на територіях сільських, природоохоронних, курортних місцевостей, організація якого здійснюється із використанням облаштованих спеціальним чином засобів розміщення (приватні садиби) і місцевих традиційних інфраструктурних об'єктів. Представлене трактування передбачає як територіальний елемент сільського зеленого туризму (вказівка на території сільських, природоохоронних, курортних місцевостей), так і ресурсну складову (наявність облаштованих спеціальним чином засобів розміщення (приватні садиби), місцевих традиційних інфраструктурних об'єктів).

Можна розглянути трактування сутності поняття сільського зеленого туризму, визначене у відповідності до вказаного шостого наукового підходу. Зокрема, В. Рибак, О. Трембіцька [37], які розглядали сутність

досліджуваного поняття в рамках третього наукового підходу (через врахування територіальної та процесної складових), висувають інше визначення, сформульоване з огляду на територіальну та ресурсну складові сільського зеленого туризму. За їх твердженням, сільський зелений туризм є наданням послуг туристам із відпочинку на територіях сільських місцевостей, і передбачає використання суб'єктами туристичної діяльності власних садиб, продукції своїх підсобних господарств, інших власних ресурсів (в тому числі праці членів родин).

По-сьоме, слід відзначити науковий підхід до трактування сутності вказаного поняття сільського зеленого туризму, створене із урахуванням його територіальної, ресурсної та соціальної складових.

В рамках цього підходу можемо навести визначення сутності даного поняття, розроблене Л. Оппельд, А. Гордіян [31]. За твердженням авторів, сільський зелений туризм – це специфічний вид відпочинку на території сіл, який організують, переважно, не фахівці в туристичній сфері, а населення сільських місцевостей, яке володіє особистими, фермерськими та підсобними господарствами, і надає туристичні послуги із використанням існуючих власних місцевих ресурсів, що сприяє розвитку приватних ініціатив створення самозайнятості, зростання рівня якості життя в селах. Відповідно, у цьому трактуванні здійснено акцент на територіальну (сільська місцевість) та ресурсну (місцеві ресурси, які використовують для надання зазначених туристичних послуг) складові, також враховано соціальний аспект – за допомогою діяльності із організації сільського зеленого туризму місцеве населення сіл створює власну самозайнятість, сприяє підвищенню рівня життя в рамках даних територіальних одиниць тощо. Вказівка на соціальну складову, на нашу думку, є дуже важливою в сучасних складних соціально-економічних умовах розвитку сільських територій в Україні.

Систематизація основних наукових підходів до трактування сутності зазначеного поняття дозволила виокремити основні його змістовні ознаки, серед яких:

- територіальна складова (вказівка на те, що туристичні послуги надаються на територіях сільської місцевості);

- екологічна складова (акцент на тому, що вказані сільські території є віддаленими від потужних промислових об'єктів; характеризуються високим рівнем екології, продукти харчування створені із використанням екологічних технологій, у власних сільських господарствах; дана форма туризму не чинить шкоди довкіллю);

- ресурсна складова (для надання послуг сільського зеленого туризму використовують власні ресурси господарів сільських садиб, господарств тощо);

- соціальна складова (здійснення діяльності із організації даного виду туризму вирішує проблему безробіття в сільській місцевості та сприяє підвищення рівня життя населення завдяки само зайнятості);

- процесна складова (послуги в сфері сільського зеленого туризму надаються за визначеними процесами: процес розміщення (тимчасового проживання) туристів, процес організації харчування, процес організації відпочинку тощо);

- специфічність, яка виокремлює зазначений вид туризму за підходом до організації туристичних послуг (організують непрофесіонали, а населення сільських територій), за особливостями проживання, харчування, відпочинку туристів.

Враховуючи вищезазначені наукові підходи, визначені змістовні ознаки сутності досліджуваного поняття, нами було розроблено та представлено власне авторське трактування за даним напрямком. А саме, сільський зелений туризм є специфічною формою самоорганізації населення сільських територій і передбачає надання послуг тимчасового розміщення

туристів на територіях сіл в приміщеннях сільських садиб, будинків власників фермерських господарств, надання послуг харчування із використанням місцевих продуктів, вироблених власними силами із застосуванням екологічних підходів, надання інших супутніх туристичних послуг, створених з урахуванням історичних, екологічних, етнографічних умов місцевостей. В представленому трактуванні враховано всі вищезазначені сутнісні ознаки, він сформульований з огляду на зміст провідних наукових підходів до зазначеної проблематики.

Було проведено вивчення та систематизацію основних наукових підходів до трактування сутності поняття сільський зелений туризм. На підставі теоретичного аналізу виокремлено основні змістовні ознаки сутності даного поняття (територіальна, екологічна, ресурсна, соціальна, процесна складові, специфічність цієї форми туризму), розроблено та представлено авторський підхід до визначення.

1.2. Основні чинники розвитку сільського зеленого туризму

Сільський зелений туризм в Україні поступово переходить від специфічної, нової до традиційної форми надання туристичних послуг. Цьому сприяють різні чинники розвитку, які мають той або інший прояв у відповідності до особливостей та можливостей територій, традицій населення місцевостей, досвіду тощо. Вивчення цих факторів необхідне для достовірної оцінки стану трансформацій вказаного виду туризму в Україні, ймовірності виявлення проблемних аспектів та розробки удосконалень розвитку діяльності, пов'язаної з веденням вказаного виду діяльності в сучасних умовах розвитку.

В нашому дослідженні буде розглянуто основні наукові погляди на питання визначення переліку та характеристик чинників (факторів) розвитку сільського зеленого туризму.

По-перше, в наукових працях можна зустріти підхід, в рамках якого чинники впливу оцінюються через їх класифікацію за напрямком виділення стимулів, загроз та можливостей.

В розрізі цього підходу слід проаналізувати перелік вказаних факторів впливу, представлений Л. Гальковим, О. Килим [3]. Зокрема, автори виділяють наступні фактори впливу на розвиток сільського зеленого туризму:

1) чинники стимулювання розвитку:

- зростання попиту на послуги сільського зеленого туризму та доступні ціни. Вказані фактори вказують, що даний вид туризму знаходиться в стадії розвитку, становлення, і з огляду на доступність цінового фактору сприятиме залученню туристів;

- наявність історичної, етнографічної спадщини. Цей фактор є вагомим стимулом розвитку вказаного виду туризму, і сприятиме залученню відвідувачів як з України, так і з-за кордону. Інтерес до історії, етнографії може бути використаний з урахуванням особливостей тих або інших сільських територій для створення ексклюзивних туристичних пропозицій. Для створення унікальної туристичної послуги в умовах сільських місцевостей, як показує аналіз практики, можливе залучення фахівців в даній сфері (маркетологів, етнографів, істориків тощо);

- існування рекреаційних ресурсів. Цей чинник є визначальним для створення послуг в рамках зазначеного виду туризму;

- фактор екологічної чистоти. Можемо припустити, що Л. Гальків, О. Килим [3] мали на увазі віддалене розташування сільських територій, на яких здійснюється вказана туристична діяльність, від промислових центрів, об'єктів екологічних катастроф тощо. Також в рамках вказаного фактору

можна розуміти використання екологічно чистих продуктів харчування, вироблених в зазначеній сільській місцевості. Окремо дію цього багато дослідників пов'язують з твердженням, що організація сільського зеленого туризму є екологічною, не наносить шкоди довкіллю;

- існування доступного житлового фонду. Вказівка на цей фактор, як на стимул розвитку сільського зеленого туризму в Україні є дещо дискусійним. В сучасних умовах розвитку клієнти орієнтовані на різні умови комфортності, і сільські садиби, будинки в селах, які використовують для організації вказаного виду туризму повинні відповідати характеристикам безпеки, санітарії тощо. В Україні немає у достатніх масштабах такого житлового фонду, який би відповідав мінімальним вимогам. Тому, на нашу думку, вказаний фактор скоріше вважається бар'єром розвитку цього виду туризму в Україні. Хоча, для окремих сільських господарств, які володіють відповідними житловими ресурсами цей фактор, навпаки є, дійсно, стимулом розвитку. Потрібно відмітити, що стан житлового фонду в сільському зеленому туризмі, як і у інших видах туризму, залежить від капіталовкладень в оновлення, ремонт тощо;

2) чинники ефективності розвитку:

а) для населення територій сільських місцевостей:

- фактор збільшення реальних доходів. З огляду на здійснення організації сільського зеленого туризму власники садив, сільських господарств, члени їх родин отримують дохід від надання туристичних послуг, і, відповідно, підвищують власний рівень доходів;

- фактор зростання рівня зайнятості. Населення сіл, містечок при веденні бізнесу в зазначеній сфері діяльності забезпечують власну самозайнятість, що позитивно впливає на боротьбу з безробіттям на територіальному, національному рівнях. При цьому, розширення такої діяльності може дати поштовх міграції населення з інших територій для працевлаштування в зазначеній сфері туризму;

- фактор підвищення культурного та освітнього рівня населення територій сільської місцевості, задіяного в наданні туристичних послуг. Для отримання конкурентних переваг, збільшення потоку клієнтів, підвищення цін на туристичні послуг обслуговуючий персонал, що складається з власників сільських садиб, господарств, членів їх родин, розвивається в напрямку підвищення знань, культури, освіти. Ці елементи сприяють збільшенню привабливості туристичних послуг, відповідають очікуванням туристів. Також в рамках вказаних аспектів у обслуговуючого персоналу зростає рівень компетентності та досвід надання туристичних послуг за даним напрямком;

б) для територій сільських місцевостей:

- фактор розширення можливостей збуту сільськогосподарської продукції. Розширення можливостей збуту сільськогосподарської продукції, на нашу думку, є, скоріше, фактором впливу на користь росту масштабів діяльності місцевих сільських господарств;

- фактор удосконалення рівня благоустрою в сільських населених пунктах. Вказаний фактор є позитивним аспектом для перспектив розвитку села, демографічного розвитку на вказаних територіях тощо. Від рівня благоустрою, в свою чергу, залежить і попит на туристичні послуги на сільських територіях. При цьому, важливим питанням в зазначеному напрямку залишається необхідність дотримання рівноваги між створенням благоустрою і перетворенням сіл на міста. Якщо території сільських місцевостей не будуть відрізнятися від міських територій, туристи зможуть відмовитись від такого туризму. Тому, актуальним залишається нагадування туристам про природну недоторканість територій, на яких організовується сільський зелений туризм;

- фактор різноманітності одноосібних та спеціалізованих сільських господарств. З розвитком сільського зеленого туризму трансформуються вимоги вибагливих клієнтів, кожен вид сільського господарства є цікавим

для мешканців міст, також актуальним є попит на одноосібні господарства та садиби. Туристів цікавить вивчення побуту, порядку ведення сільського господарства, виробництво продуктів харчування, народні промисли. Досконалість туристичної послуги за даним напрямком полягає в тому, щоб турист отримав задоволення та захват від отриманих нових вражень після відвідування таких господарств, щоб мав бажання туди повернутись, порекомендувати іншим скористатись цими туристичними послугами. Якщо туристичні послуги будуть мати високий рівень якості, буде зростати кількість та різноманіття сільських господарств, садиб різних категорій тощо;

- фактор стимулювання розвитку сфери послуг. У разі ефективної та прибуткової діяльності в сфері зазначеного виду туризму буде зростати масштаб та асортимент сфери туристичних послуг в рамках територій сільських місцевостей, задіяних в зазначеному виді туризму;

3) чинники дестимуляції (стримування):

- фактор зниження економічної та політичної стабільності в країні. Дія цього фактору негативно впливає на кредитування вказаного бізнесу, можливості розширення, створення супутньої інфраструктури в сільських місцевостях. Особливо актуальним є вплив вказаних факторів на розвиток зазначеного виду туризму в регіонах країни з складною політичною ситуацією, зокрема, це стосується територій Південно-Східної України, які межують з тимчасово окупованими територіями Донецької та Луганської обл. Невизначеність політичного та економічного розвитку країни після виборчих кампаній також впливає на успішність розвитку, інвестування в цей бізнес тощо;

- фактор недосконалості нормативно-правової бази регулювання сільського зеленого туризму в Україні. Більше 16 років триває процедура створення законодавчого поля щодо регламентування вказаного виду туризму в державі. За цей період з'являлись різні законопроекти, сільський зелений туризм опосередковано згадувався в певних законодавчих

документах. Але досі (2019 р.) ця проблема не знайшла вирішення, що у великій мірі пов'язане з недосконалістю законотворчої діяльності в країні, відсутністю чіткого державного орієнтиру на створення туристичної привабливості територій різних категорій, в тому числі сільських;

- фактор низького рівня реклами, просування та кадрової підготовки в сфері ведення сільського зеленого туризму. Це комплекс факторів, які дійсно знижують привабливість туристичних послуг зазначеної категорії. Відсутність кадрової підготовки пов'язана з тим, що обслуговуючий персонал (власники садиб, сільських господарств, члени їх родин) не мають відповідного фаху та досвіду створення, просування та збуту туристичних послуг. Реклама та просування здійснюються таким чином, щоб залучити клієнтів на сезон. При цьому, не здійснюється пошук проблем рекламної, збутової діяльності, не визначаються планові засади розвитку, немає стратегічного плану діяльності. Всі ці аспекти впливають на те, що вказаний вид туризму ще не набув масштабного поширення в Україні;

- фактор низького рівня комунікацій та інфраструктури. Відсутність бездротового Інтернету, погана робота операторів мобільного зв'язку, погане транспортне сполучення з містом, відсутність розважальної інфраструктури, супутньої інфраструктури (медицина, торгівля тощо) впливають на зниження туристичної привабливості такого виду відпочинку.

Перелік факторів впливу на розвиток сільського зеленого туризму, наведений Л. Гальковим, О. Килимим [3] є, на нашу думку, комплексним, але не вичерпним. Заслуговує на увагу ретельна деталізація складових елементів визначених факторів впливу.

По-друге, існують наукові підходи до визначення складу та характеристик факторів впливу з огляду на урахування основних складових, які обумовлюють існуючі сфери життєдіяльності на сучасному етапі розвитку.

В контексті вказаного підходу можна виділити систематизацію чинників, представлену В. Маховкою [25]. Зокрема, за твердженням автора, основними чинниками впливу на розвиток сільського зеленого туризму виступають:

- соціально-економічні фактори. Автор пов'язує їх вплив із: зростанням рівня життя населення; покращенням розвитку туризму через створення нових альтернативних форм сільського зеленого туризму; збільшенням інвестування сільського господарства за рахунок виникнення нових форм підприємництва в зазначеній сфері; розвитком соціального сектору, покращенням рівня благоустрою територій сільських місцевостей, задіяних в сфері сільського зеленого туризму;

- кліматичні, географічні та природні фактори. В рамках складу цих факторів виділяються чинники сприятливого географічного розміщення, добрих кліматичних умов, наявності мальовничої природи з цікавими ландшафтами та сільською місцевістю (існування мисливських, лісових, сільськогосподарських, рибних угідь), широкого різноманіття фауни та флори;

- матеріальні, технічні та інфраструктурні фактори. Прояв цих факторів пов'язаний з існуванням: житлового фонду для тимчасового розміщення туристів; місць, обладнання та засобів для харчування, проведення активного, пасивного відпочинку та занять спортом (наявність ферм, садіб, гірськолижних баз, кінних заводів, облаштованих об'єктів водної інфраструктури). Від рівня розвитку цих факторів впливу залежить туристична привабливість, ціна на туристичні послуги;

- пізнавальні, історичні та культурні фактори. Автор справедливо відмічає, що існування видатних пам'яток історії, архітектурних пам'яток, територій з проведенням археологічних розкопок, культурних цінностей, музейних експонатів підвищує туристичну привабливість послуг. Відповідно для створення унікальних туристичних послуг в рамках сільського зеленого

туризму організаторам турів слід здійснити позиціонування тих пізнавальних, історичних та культурних напрямків розвитку їх територій сільських місцевостей, які підвищують привабливість подорожі, впливають на ціни;

- природоохоронні та екологічні фактори. Низький рівень забрудненості довкілля є позитивним фактором підвищення туристичної привабливості. Також в рамках цих факторів актуальним є наявність заповідників, заказників, ландшафтних та інших видів парків. Аргументом до залучення великої кількості клієнтів може стати інформація про те, що місцеве населення суворо відноситься до збереження природи, веде сільське господарство без шкоди навколишньому середовищу;

- фактор існування лікувальних та оздоровчих ресурсів (грязі, мінеральні води тощо). Вказаний фактор позитивно впливає на залучення осіб з особливими потребами здоров'я;

- фактор етнографічних та національних особливостей територій сільських місцевостей, задіяних в сфер сільського зеленого туризму. Правильний акцент на вказаному факторі (проведення народних ярмарок, етнографічних фестивалів, ярмарок народних промислів тощо) дозволить збільшити туристичний потік;

- фактор гостинності, доброзичливого ставлення та рівня підготовки населення до надання туристичних послуг. Високий рівень цих факторів обумовлений: доброзичливим ставленням, гостинним відношенням до туристів; рівнем обслуговування; високою обізнаністю місцевих особливостей; пропозицією чистих, зручних приміщень для житла, харчування; пропозицією унікальних гастрономічних страв, традиційних для даних сільських місцевостей тощо. Високий рівень сформованості цих факторів є позитивним важелем розвитку;

- фактори мети туристичних подорожей, видів туристичних послуг. Вказані фактори, на нашу думку, відносяться до внутрішніх стратегічних факторів розвитку сільського зеленого туризму та асортиментних факторів;

- фактор позиціонування сільського зеленого туризму. Збільшення рівня позиціонування вказаного виду туризму здійснює вагомий вплив на його розвиток, і покращення ефективності діяльності сільського господарства територій.

В процесі дослідження було розглянуто перелік та характеристики основних факторів впливу на розвиток сільського зеленого туризму. Встановлено, що в наукових працях існують різні підходи до визначення переліку цих факторів. Одні автори систематизують вказані фактори у відповідності до ознак стимулювання, загроз та ефектів розвитку, а інші – в контексті основних складових, що характеризують існуючі сфери життєдіяльності.

1.3. Організаційні аспекти сільського зеленого туризму

Ефективність організації сільського зеленого туризму обумовлюється використанням певних методологічних підходів, які б формалізували певні процеси надання туристичних послуг. Оскільки вказаний вид туризму знаходиться в стадії становлення, на сучасному етапі розвитку відсутні масштабні наукові напрацювання за досліджуваним напрямком, але існують корисні методологічні рекомендації, які складають основу вказаної проблематики.

Питання організації процесів в сфері сільського зеленого туризму досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці [4; 6; 16; 18; 22; 26; 38; 39; 47; 49; 50; 52; 53]. Розглянемо основні положення наукових розвідок, які визначають організаційні аспекти сільського зеленого туризму.

По-перше, на особливу увагу заслуговують організаційні аспекти функціонування сільського зеленого туризму в Україні, визначені Т. Шпеник [50]. А саме, авторка виділила основні елементи організаційно-економічного механізму розвитку вказаного виду туризму у вітчизняних умовах, зокрема:

1) Напрямок державного контролю та категоризації:

- категоризація в сфері сільського зеленого туризму в державі відбувається добровільно, учасники можуть надати заявку для її проходження до Спілки сільського зеленого туризму України. Дана організація здійснює організацію курсів підготовки фахівців з стандартизації. На підставі отриманих сертифікатів про проходження курсів, після отримання членства ці спеціалісти можуть самостійно оцінювати якість роботи об'єктів сільського зеленого туризму. Як справедливо відмічає Т. Шпеник [50], підхід до прийому та видачі сертифікатів суто формальний, відповідно, рівень підготовки таких фахівців не може вважатися високим.

2) Категорії видів розміщення на території сільських місцевостей представлені:

- зеленими садибами;
- міні-готелями;
- гостьовим садибами;
- приватним садибами;
- гостьовими будинками, створеними за європейським типом Self-catering (використовують систему самообслуговування), які поширені в готельно-ресторанних комплексах;
- кімнатами, будинками власників сільських територій, які самі мешкають в інших місцях.

За твердженням Т. Шпеник [50], туристи, переважно, цікавляться отримати послуги розташування, харчування та розважально-екскурсійні послуги. Малу популярність мають послуги ознайомлення з веденням господарства на агрофірмах, навчання роботи догляду за тваринами тощо.

3) Використання методів кодувань категорій закладів сільського зеленого туризму, систем ключів-символів.

На сучасному етапі розвитку в сфері сільського зеленого туризму в Україні відсутня система кодувань категорій закладів, що використовуються для розміщення, надання послуг харчування тощо. Це у великій мірі, на нашу думку, ускладнює розуміння характеристик та об'єктивну оцінку рівня обслуговування. Це є особливою проблемою для іноземних туристів, які цікавляться цим видом туризму в Україні, але не розуміють особливостей категорій засобів розміщення та харчування.

4) Використання систем резервувань та бронювань послуг в сфері сільського зеленого туризму в Україні.

На сучасному етапі розвитку, як свідчать аналітичні дані, наукові матеріали [50], в країні не сформовані такі системи, і якщо вони і функціонують то тільки на рівні особистих домовленостей між клієнтами-замовниками та персоналом (власниками) об'єктів сільського зеленого туризму. Існують електронні сайти з бронювання послуг вказаних закладів, але вони не мають масштабної реклами, що свідчить про обмежений характер поширення системи.

5) Визначення основних підходів до позиціонування видів послуг, які пропонуються в сфері сільського зеленого туризму в Україні:

- акцент на високому рівні комфорту, який чекає на туристів при відвідуванні сільських садиб, житлових будинків при сільських господарствах, міні-готелів в сільській місцевості;

- серед основного набору послуг передбачаються, переважно: послуги транспортування; послуги лазень; екскурсійні послуги; харчування (із використанням натуральних екологічних продуктів, вирощених та виготовлених в даних місцевостях); послуги дегустації традиційних страв місцевих кухонь; розважально-спортивні послуги (в залежності від особливостей: можливість оренди спортивного обладнання, іншого

обладнання для занять риболовлею, різними видами спорту тощо). Т. Шпеник [50] відмічає, що суб'єкти цього виду туризму можуть мати власне обладнання, яке пропонується туристам, можуть співпрацювати з партнерами (спортивні заклади, клуби, туристичні організації, медично-лікувальні установи тощо). Така співпраця, на нашу думку, є ефективною у разі обмеженості фінансових ресурсів.

б) Використання креативних підходів у розробці турів в сфері сільського зеленого туризму в Україні.

Як справедливо відмічає Т. Шпеник [50], на сьогоднішній день при позиціонуванні власних туристичних послуг даного напрямку увага клієнтів звертається на те, що цей вид туризму пропонує чисту природу, екологічні продукти, безпечне повітря тощо.

7) Заходи з реклами та позиціонування сільського зеленого туризму в Україні.

Можна констатувати, що більшість суб'єктів цього бізнесу рекламують та просувають туристичні послуги на власних сайтах, тематичних сайтах, сайті Спілки сільського зеленого туризму України. Як було відмічено вище, на сьогоднішній день відсутня масштабна реклама, яка б сприяла збільшенню туристичних потоків, також практично відсутнє бронювання послуг.

Потрібно відмітити, що представлена Т. Шпеник [50] систематизація та характеристика елементів організаційно-економічного механізму розвитку сільського зеленого туризму України є комплексною, такою, що висвітлює важливі напрямки функціонування суб'єктів вказаної підприємницької діяльності.

По-друге, вагомий внесок у вирішення питання методологічного забезпечення організації діяльності суб'єктів сільського зеленого туризму України здійснила В. Маховка [26].

Авторкою визначено структуру організаційно-правових форм, які задіяні в здійсненні бізнесу в сфері сільського зеленого туризму в Україні. Серед таких форм дослідниця виділила:

- форму господарських об'єднань, яка представлена: учасниками формальних об'єднань (кластерних організацій, асоціацій, громадських організацій тощо); підприємствами корпоративного типу (а саме, ПрАТ, ТОВ, ПАТ тощо); учасниками неформальних об'єднань (здійснення самодіяльного партнерства на умовах домовленостей між учасниками)

- індивідуальну форму, яка представлена: суб'єктами підприємницької діяльності (фізичними особами), особистими селянськими господарствами, фізичними особами, які ведуть незареєстровану підприємницьку діяльність тощо.

Цей склад можливих учасників підприємництва в сфері сільського зеленого туризму в Україні, на нашу думку, є вичерпним. За умов появи нових організаційно-економічних форм він може бути розширений.

Авторка висуває перелік засобів, які використовують для забезпечення розміщень туристів в сфері сільського зеленого туризму в Україні. Ці засоби, за твердженням автори, представлені: гостьовими домами, оселями на території фермерських господарств, котеджами, окремими будинками, кімнатами в будинках, садибами, наметами на територій присадибних ділянок тощо. Вказаний перелік є, на нашу думку, достатньо спрощеним, оскільки більш повний склад таких засобів визначено Т. Шпеник [50].

По-третє, необхідно відзначити теоретично-правовий аналіз організаційних засад діяльності суб'єктів підприємництва в сфері сільського зеленого туризму в Україні, здійснений О. Туєвою [47]. Особливої уваги в дослідженні авторки, на нашу думку, заслуговує акцент на тому, що суб'єктний склад в сфері цього бізнесу регламентується тільки нормами Закону України «Про особисте селянське господарство» [9], який не враховує фактичного стану справ. В рамках положень цього закону, до складу таких

суб'єктів відносяться лише фізичні особи, які на базі земельних ділянок, отриманих згідно із законодавством, здійснюють ведення особистих селянських господарств. Хоча, як видно з положень наукових та аналітичних праць вказаний перелік суб'єктів даного бізнесу значно ширший. Відповідно, авторка зауважує на тому, що існує необхідність встановлення кола суб'єктів, що здійснюють діяльність у сфері сільського зеленого туризму в Україні.

Проведено аналіз організаційних аспектів функціонування сільського зеленого туризму в Україні. Встановлено суб'єктний склад учасників даного виду підприємницької діяльності. Визначено основні види туристичних послуг, які надаються в рамках організації відпочинку та дозвілля для клієнтів в сфері сільського зеленого туризму.

Висновки до розділу 1

На підставі вивчення теоретичних засад розвитку ринку сільського зеленого туризму було зроблено наступні висновки:

1. Для визначення сутності поняття «сільський зелений туризм» було проведено систематизацію основних наукових підходів до трактування, здійснено критичний та об'єктивний аналіз формулювань авторів. Керуючись висновками теоретичного аналізу було виокремлено основні змістовні ознаки сутності даного поняття (територіальна, екологічна, ресурсна, соціальна, процесна складові, специфічність цієї форми туризму), розроблено та представлено авторський підхід до визначення.

2. Досліджено перелік та характеристики основних факторів впливу на розвиток сільського зеленого туризму. Доведено, що в наукових працях існують різні підходи до визначення переліку цих факторів. Одні автори систематизують вказані фактори у відповідності до ознак стимулювання,

загроз та ефектів розвитку, а інші – в контексті основних складових, що характеризують існуючі сфери життєдіяльності.

3. Здійснено оцінку організаційних аспектів функціонування сільського зеленого туризму в Україні. Виділено суб'єктний склад учасників даного виду підприємницької діяльності. Перераховано та наведено характеристику основних видів туристичних послуг, які надаються в рамках організації відпочинку та дозвілля для клієнтів в сфері сільського зеленого туризму в Україні.

РОЗДІЛ II АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Дослідження передумов розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні

Перспективи та фактичний стан розвитку сільського зеленого туризму в Україні пов'язаний з низкою передумов та особливостей. Їх вивчення дозволить визначити комплексну картину становлення цього виду туристичного бізнесу в державі.

На сьогоднішній день в наукових працях є дослідження цього питання на локальному питанні як у регіональному, національному вимірах [21; 29; 30]. Аналіз основних положень наукових досліджень дозволило виокремити основні такі передумови становлення вказаного виду туризму в Україні.

По-перше, важливим чинником розвитку сільського зеленого туризму в країні виступає природно-заповідний фонд, який створює туристичну привабливість за даним напрямком.

Відповідно до статистичних даних, загальна площа природно-заповідного фонду держави за станом на 31.12.2017 р. складає 4,3 млн. га в рамках території України, 0,4 млн. га в розрізі території акваторії, розташованої в Чорному морі. Частка даного фонду до загальної площі держави, яка має назву показника заповідності складає 7%. В дод. А наведено загальну характеристику об'єктів, що належать до природно-заповідного фонду країни [35]. Як свідчать результати дод. А в Україні в складі об'єктів, що належать до природно-заповідного фонду країни представлено:

- 19 природних заповідників в 14 регіонах України. Вивчення аналітичних даних свідчить, що більшість з цих заповідників складаються з унікальних природних комплексів. Вони розташовані поряд або неподалік з територіями сільських місцевостей;

- 49 національних природних парків, які мають статус природно-заповідного фонду. Вони представлені в 22 регіонах України. Туристичну привабливість складають флора, фауна цих об'єктів. Встановлено, що 21 об'єкт вказаної категорії розташований поряд з сільською місцевістю;

- 2 ботанічних сади, що належать до складу природно-заповідного фонду. Ці об'єкти розташовані в Тернопільській обл. (гориста місцевість) та Полтавській обл. (різноманіття флори та фауни).

Туристи цікавляться природно-заповідним фондом, створення екскурсій із відвідуванням об'єктів вказаної категорії в рамках турів сільського зеленого туризму набуває поширення в країні на сучасному етапі розвитку. Як видно з аналізу, багато з цих об'єктів розташовані поряд або близько від територій сільських місцевостей, що є вагомим фактором туристичної привабливості для залучення туристів. Зважаючи на те, що вказані природні заповідники, національні природні парки та ботанічні сади є об'єктами охорони на рівні національного природно-заповідного фонду, основними відвідувачами є як вітчизняні, так і іноземні туристи.

По-друге, суттєвий вплив на формування та визначення напрямків сільського зеленого туризму здійснює історико-культурний чинник. Зокрема, туристичну привабливість в рамках розвитку сільського зеленого туризму створюють об'єкти історико-культурної спадщини національного значення, розташовані в близькому розташуванні або поряд з місцями розміщення. В табл. 2.1 систематизовано такі об'єкти.

За даними табл. 2.1 можемо констатувати, що такі об'єкти розташовані на територіях сільських місцевостей 14 регіонів. Також багато аналогічних об'єктів інших регіонів розташовані в містах, але на недалеких відстанях від

сіл, селищ міського типу тощо. Існування об'єктів вказаної категорії дозволяє створювати тури, орієнтовані як на загальне на ознайомлення з побутом, традиціями сільських територій, так і з їх культурно-історичною спадщиною, яка має національне значення. Це також дозволяє створювати унікальні тури для різних клієнтських сегментів, в тому числі для іноземних туристів.

Таблиця 2.1

Об'єкти історико-культурної спадщини національного значення,
розташовані на території сільських місцевостей України

№ п/п	Регіон України з об'єктами даної категорії, розташованими на території сільських місцевостей	Кількість об'єктів даної категорії, розташованих в регіоні
1	2	3
1	Вінницька обл.	1
2	Запорізька обл.	1
3	Івано-Франківська обл.	1
4	Київська обл.	1
5	Кіровоградська обл.	1
6	Львівська обл.	3
7	Миколаївська обл.	1
8	Полтавська обл.	2
9	Рівненська обл.	1
10	Сумська обл.	1
11	Харківська обл.	1
12	Хмельницька обл.	2
13	Черкаська обл.	2
14	Чернігівська обл.	2

Джерело: складено автором за [15]

По-третє, важливою передумовою розвитку сільського зеленого туризму є той факт, що рівень доходів домогосподарств територій сільських місцевостей України є нижчим порівняно з аналогічним показником в містах, і мешканці сіл вимушені створювати додаткові джерела доходів. Зокрема, одним з таких джерел є підприємницька діяльність у сфері сільського зеленого туризму. Відмінності рівня доходів сільського та міського

населення України підтверджуються результатами аналізу статистичних даних за даним напрямком. В табл. 2.2 подано структуру доходів населення сільських та міських територій України за 2016-2017 рр.

Таблиця 2.2

Структура доходів населення сільських та міських територій України
за 2016-2017 рр.

Показник структури доходів населення України (сільське та міське)	2016 р.			2017 р.		
	Разом:	У міськи х терито ріях	У сільських територія х	Разом:	У міських територіях	У сільських територія х
1	2	3	4	5	6	7
Структура середньодушових доходів на місяць по Україні, %, в т.ч.:						
До 1,92 тис. грн.	18,4	18,9	17,8	6,9	6,0	8,6
Від 1,92 до 2,28 тис.грн.	16,0	15,7	16,8	7,7	7,2	8,7
Від 2,28 до 2,64 тис.грн.	16,4	16,1	17,0	11,0	11,6	9,9
Від 2,64 до 3 тис.грн.	13,6	13,4	14,2	11,0	10,9	11,2
Від 3 до 3,36 тис.грн.	10,0	9,7	10,0	10,7	10,6	11,0
Від 3,36 до 3,72 тис.грн.	7,9	7,9	7,5	10,8	11,5	9,7
Від 3,72 до 4,08 тис.грн.	17,7	18,3	16,7	9,3	8,5	10,9
Від 4,08 до 4,44 тис.грн.	...	...	...	6,3	6,3	6,1
Від 4,44 до 4,8 тис.грн.	...	...	...	6,4	6,7	6,0
Від 4,8 до 5,16 тис.грн.	...	...	...	5,1	4,9	5,1
Більше 5,16 тис.грн.	...	...	...	14,8	15,8	12,8

Джерело: складено автором за [8]

Як свідчать дані табл. 2.2, в яких висвітлено структуру доходів населення сільських та міських територій України за 2016-2017 рр.:

- в 2016 р. та 2017 рр. населення сільських місцевостей України складало меншу частку в загальному обсязі найбільших середньодушових доходів на місяць порівняно з населенням міських територій країни. Це пов'язано з низькою конкуренцією пропозиції на ринку праці в селі. Громадяни не можуть обирати роботу в селі за рівнем комфорту, привабливості заробітної плати, оскільки такої пропозицій мало. Якщо немає прийнятних пропозицій населення, переважно, їде працювати в міста, часто мігрує і залишає сільські місцевості назавжди. Ті громадяни, які залишаються працювати в селі погоджуються на умови роботодавців. Як бачимо, заробітна плата є меншою порівняно з аналогічним показником в містах;

- в 2017 р. порівняно з 2016 р. відбулося скорочення частки сільського населення, яке вирізнялось найвищим рівнем середньодушових доходів на місяць. Вказане явище у великій мірі викликане скороченням виробництва певних сільськогосподарських в регіонах, звільненнями, міграцією населення в міста;

- в 2017 р., як і в 2016 р. продовжує спостерігатись картина переважання частки населення сільських місцевостей над населенням міських територій, яке має найнижчий рівень середньодушових доходів на місяць по країні. Це явище також підтверджує низький рівень життя населення територій сільських місцевостей, демонструє відмінності економічного стану цієї категорії громадян.

Зважаючи на вищезазначені аспекти розвитку середньодушових доходів населення сільських територій країни, створення додаткового джерела отримання доходів від діяльності в сфері сільського зеленого туризму є зрозумілим та має об'єктивні передумови.

По-четверте, суттєву роль у розвитку сільського зеленого туризму в Україні відіграє високий рівень безробіття в сільських місцевостях більшості регіонів.

На рис. 2.1 представлено динаміку змін кількості безробітних громадян (офіційне зареєстроване безробіття), що проживають в сільських місцевостях України в 2015 р.

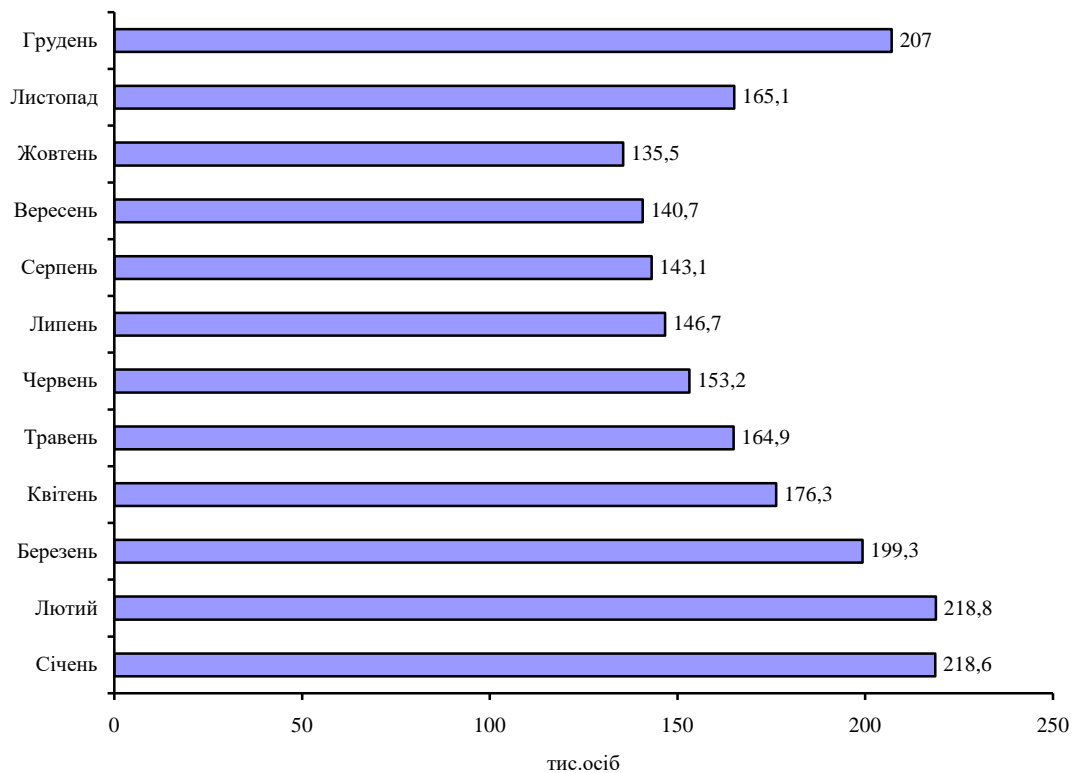

Рис. 2.1. Динаміка змін кількості безробітних громадян (офіційне зареєстроване безробіття), що проживають в сільських місцевостях України в 2015 р.

Джерело: складено автором за [10]

Відповідно до результатів рис. 2.1 можна відзначити, що за період з січня по грудень 2015 р. зазначений показник змінювався з 218,6 до 207 тис. осіб.

На рис. 2.2 представлено динаміку змін кількості безробітних громадян (офіційне зареєстроване безробіття), що проживають в сільських місцевостях України в 2016 р.

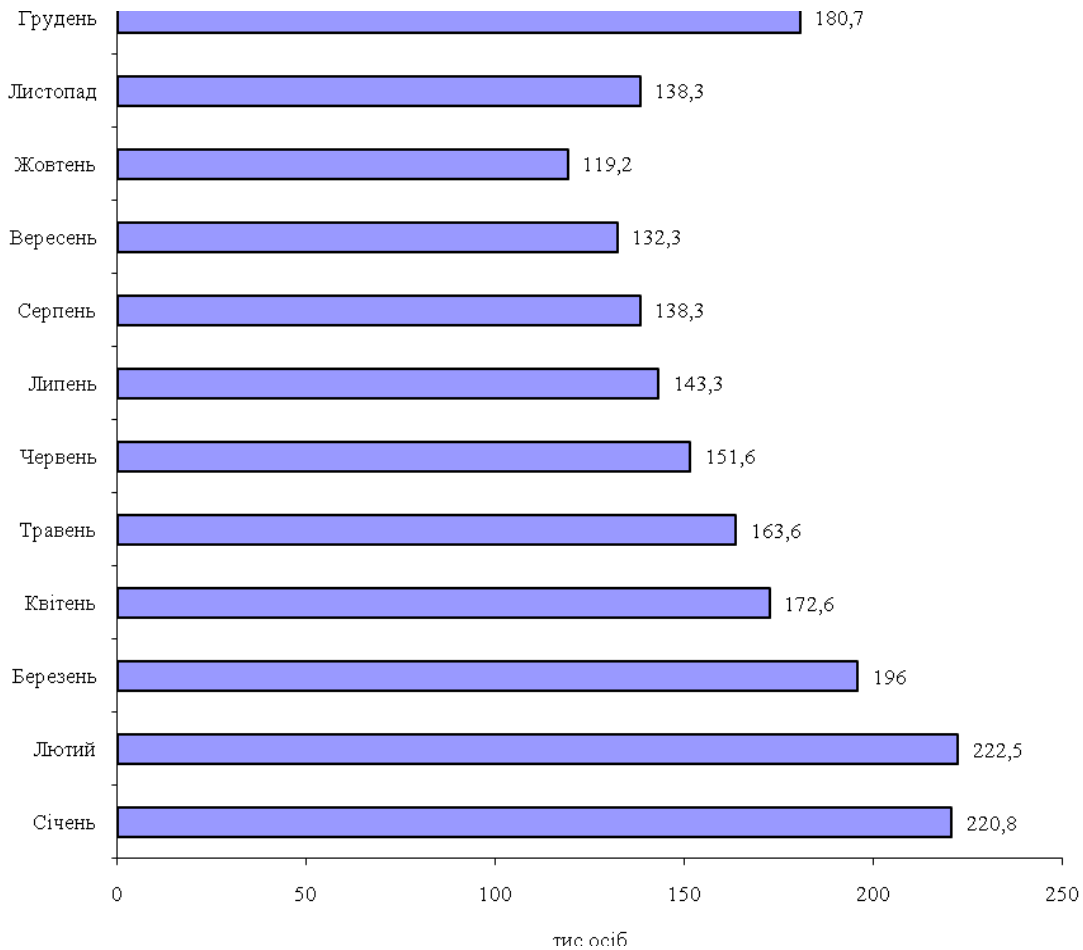

Рис. 2.2. Динаміка змін кількості безробітних громадян (офіційне зареєстроване безробіття), що проживають в сільських місцевостях України в 2016 р.

Джерело: складено автором за [11]

За даними рис. 2.2 можна констатувати, що за період з січня по грудень 2016 р. зазначений показник змінювався з 220,8 до 180,7 тис. осіб.

На рис. 2.3 подано динаміку змін кількості безробітних громадян (офіційне зареєстроване безробіття), що проживають в сільських місцевостях України в 2017 р.

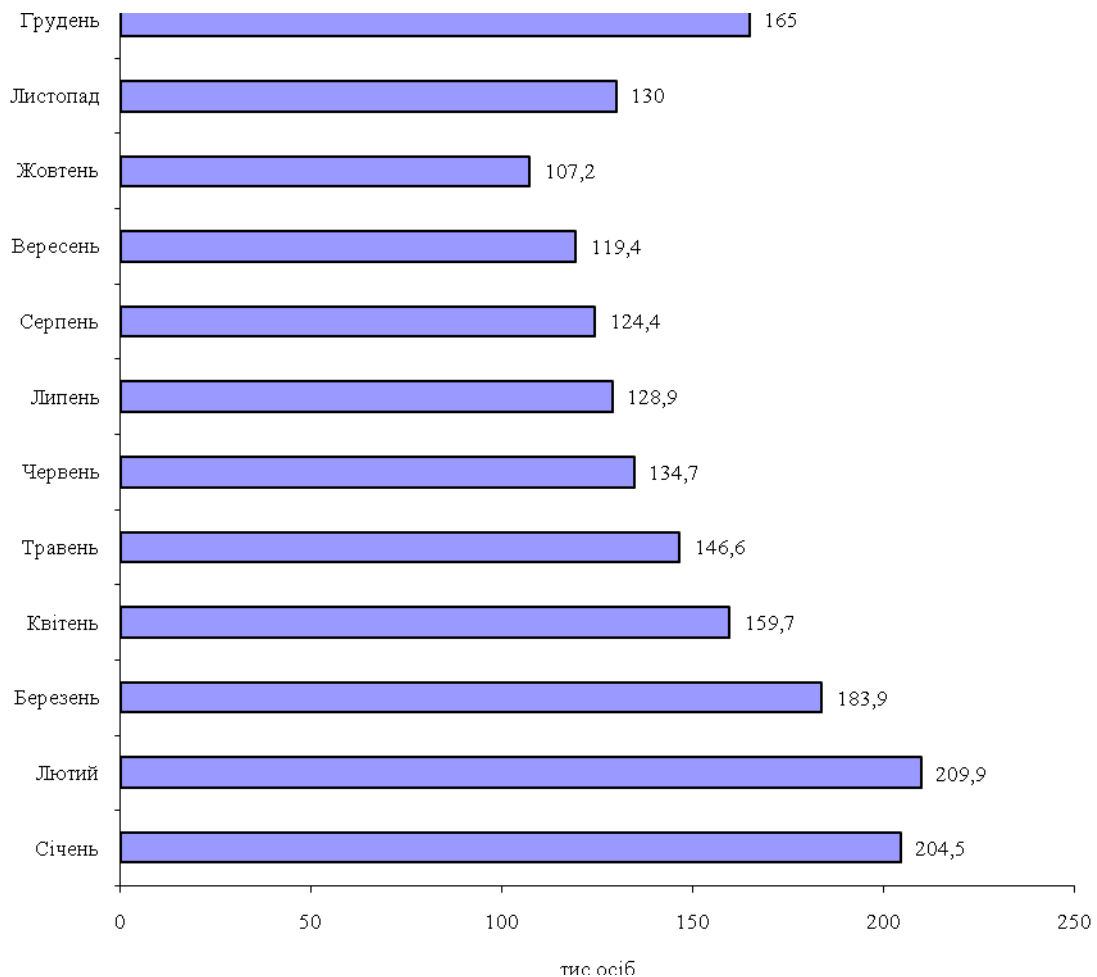

Рис. 2.3. Динаміка змін кількості безробітних громадян (офіційне зареєстроване безробіття), що проживають в сільських місцевостях України в 2017 р.

Джерело: складено автором за [12]

Відповідно до даних рис. 2.3, впродовж січня-грудня показник кількості безробітних громадян (офіційне зареєстроване безробіття), що проживають в сільських місцевостях України змінювався з 204,5 до 165 тис. осіб.

Дані рис. 2.1, 2.2, 2.3 свідчать, що вказаний показник соціально-економічного розвитку сільських територій країни зазнавав коливань. Це обумовлюється участю багатьох працівників сільських господарств у сезонних виробництвах в селі. Існують певні періоди, коли відбувається спад зайнятості, зростає безробіття. І, відповідно, населення цих територій має потребу в доходах.

По-п'яте, виробництво сільськогосподарських продуктів, особливо екологічні виробництва, є фактором створення можливості забезпечення послуг харчування в рамках сільського зеленого туризму. Особливий інтерес в сучасних умовах викликають як агрофірми, на яких вирощують рідкісних тварин, птахів (страуси, нутрії, куріпки, фазани тощо), так і рибні господарства, які задіяні в сфері сільського зеленого туризму. Також слід відмітити зростання попиту на відвідування сільських господарств, які можуть запропонувати відпочинок та харчування для категорії туристів – вегетаріанців.

Потрібно відзначити, що діяльність у сфері сільського зеленого туризму дозволяє забезпечити збут продуктів виробництва сільських господарств, що, в свою чергу, впливає на зростання ВВП в даній сфері.

Було проаналізовано та вивчено основні передумови розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні. Встановлено, що найбільш суттєвими з них на сучасному етапі розвитку в країні виступають, зокрема: природно-заповідний фонд, який створює туристичну привабливість за даним напрямком; об'єкти історико-культурної спадщини національного значення, розташовані в близькому розташуванні або поряд з територіями розміщення в сільських місцевостях; той факт, що рівень доходів домогосподарств територій сільських місцевостей України є нижчим порівняно з аналогічним показником в містах, і мешканці сіл вимушені створювати додаткові джерела доходів; високий рівень безробіття в сільських місцевостях більшості регіонів; виробництво сільськогосподарських продуктів, особливо екологічні

виробництва, є фактором створення можливості забезпечення послуг харчування в рамках сільського зеленого туризму.

2.2. Оцінка тенденцій розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні

Сільський зелений туризм є одним з напрямків туризму в Україні, що знаходяться на етапі свого становлення. З огляду на сприятливі передумови розвитку, потребу створення самозайнятості в середовищі сільського населення та необхідність зростання збуту сільськогосподарської продукції, попит на унікальні туристичні пропозиції цей вид туристичної діяльності набуває все більших масштабів розвитку. Вивчення основних напрямків становлення вказаного виду туризму в Україні дасть змогу встановити визначальні параметри та загальну картину розвитку в даній сфері.

Для здійснення зазначеної цілі нами буде проведено дослідження статистичних даних та аналітичних матеріалів [13; 14]. Аналіз буде здійснюватись за офіційними даними, тобто за суб'єктами туристичної діяльності, які звітують за результатами свого функціонування, сплачують податки та збори до бюджетів відповідних рівнів. В дослідженні в якості засобів розміщування розглядаються сільські садиби, якими володіють суб'єкти туризму в Україні.

По-перше, важливими аспектом розвитку сільського зеленого туризму в Україні за період 2014-2017 рр. була тенденція зростання кількості засобів розміщування (садиб) в сільських місцевостях.

На рис. 2.4 представлено динаміку кількості садиб, що використовуються в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в Україні за період 2014-2017 рр. За даними рис. 2.4 можемо констатувати, що:

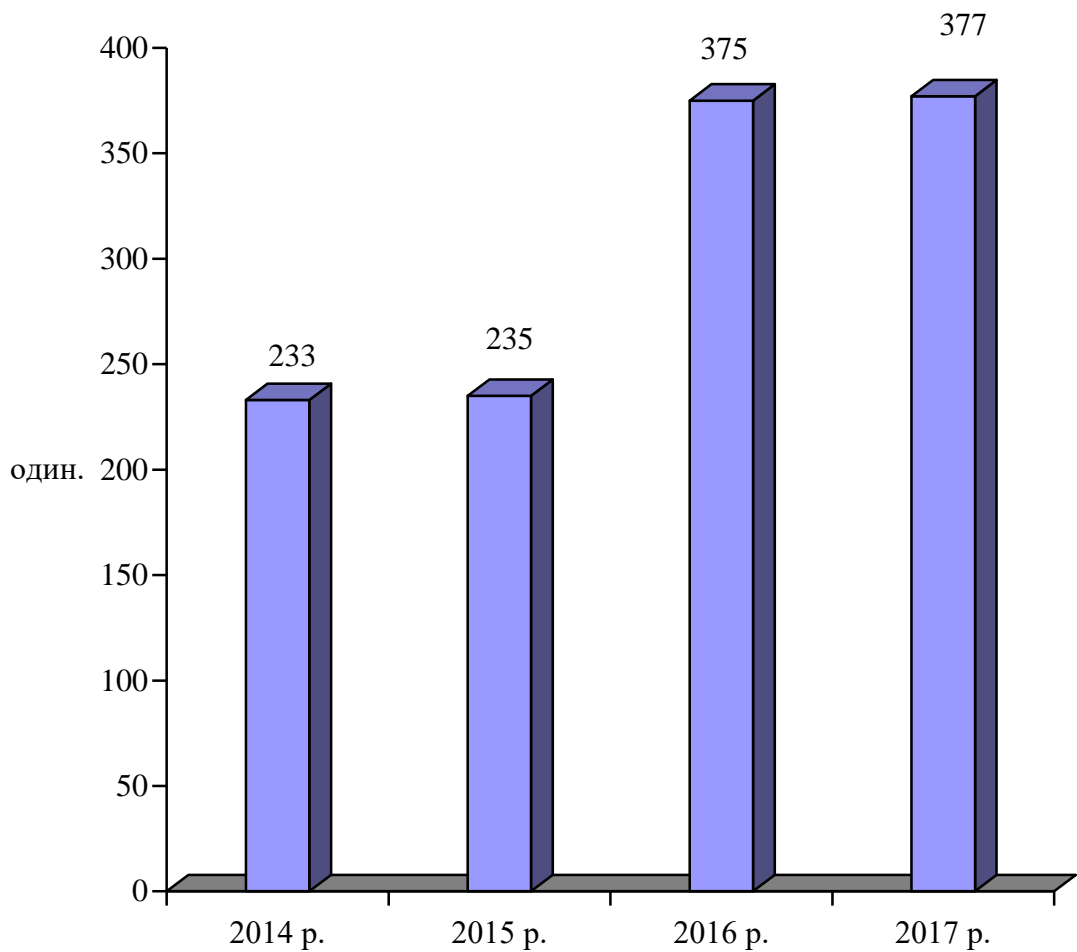

Рис. 2.4. Динаміка кількості садиб, що використовуються в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в Україні за період 2014-2017 рр.

Джерело: складено автором за [13; 14]

- в 2015 р. порівняно з 2014 р. показник кількості садиб, що використовуються в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в Україні зріс на 2 один. (0,85%). Таке незначне зростання було пов'язано із певними фінансово-економічними проблемами розвитку, очікуванням з боку підприємців створення відповідного законодавства, яке б регулювало організаційно-економічні засади в сфері сільського зеленого

туризму в Україні. В 2015 р. загальна кількість садиб, що використовуються в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в Україні дорівнював 235 садиб;

Таблиця 2.3

Динаміка обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в Україні за період 2014-2017 рр.

Показник	Значення, млн. грн.				Абсолютне відхилення, млн.грн., +/-			Відносне відхилення, %, +/-		
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2014 - 2015 рр.	2015 - 2016 рр.	2017 - 2016 рр.	2014-2015 рр.	2015 - 2016 рр.	2017 - 2016 рр.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Загальні обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, млн. грн.	251427	239467	254641	247694	-11960	15174	-6947	-4,8	6,3	-2,7
Обсяг виробництва продукції рослинництва, млн. грн.	177708	168439	185052	178417	-9269	16613	-6635	-5,2	9,9	-3,6
Обсяг виробництва продукції тваринництва, млн. грн.	73719,3	71028,3	69588,4	69277,3	-2691	-1439,9	-311,1	-3,7	-2,0	-0,4

Джерело: складено автором за [36]

- в 2016 р. порівняно з 2015 р. вказаний показник зріс на 140 один. (59,6%), і в 2016 р. склав 375 один. Вказане фахівці та вчені пов'язують з активізацією самозайнятості населення територій сільських місцевостей України, збільшенням обсягів виробництва сільськогосподарської продукції (табл. 2.3). Зокрема, в 2016 р. порівняно з 2015 р. показник виробництва сільськогосподарської продукції в Україні зріс на 5174 млн. грн. (6,3%).

- в 2017 р. порівняно з 2016 р. кількість садиб, що використовуються в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в Україні, зросла на 2 один. (0,53%), і в 2016 р. склала 377 один. Незважаючи на незначний рівень зростання, вказаний показник демонструє ріст. Певне гальмування темпів зростання діяльності в даній сфері туризму можна пов'язати із скороченням інвестицій в побудову нових садиб, ремонт, стратегічне переорієнтування деяких сільськогосподарських виробництв виключно на експорт власної продукції.

По-друге, важливою особливістю становлення сільського зеленого туризму є активізація його розвитку з огляду на збільшення інвестування в певних регіонах України та скорочення функціонування в інших через зменшення інвестицій. Вказаний процес фахівці пов'язують з інтенсифікацією інвестування в цю сферу в Івано-Франківській обл., скороченням інвестицій в Львівській обл. Щодо інших регіонів України слід констатувати незмінність інвестиційного руху за цим напрямком, що обумовило стабільну роботу сільських садиб впродовж 2014-2014 рр.

На рис. 2.5 подано кількість садиб, що використовувались в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в 2014 р. за регіонами України.

Як свідчать результати аналіз даних, наведених на рис. 2.5, в 2014 р. найбільша кількість таких засобів була представлена в Івано-Франківській обл. (159 один.), значна кількість – Львівській обл. (23 один.), Чернівецькій обл. (12 один.), Закарпатській обл. (8 один.). Відповідно, можна

констатувати, що максимальна концентрація садиб була розміщена в чотирьох регіонах Західної України.

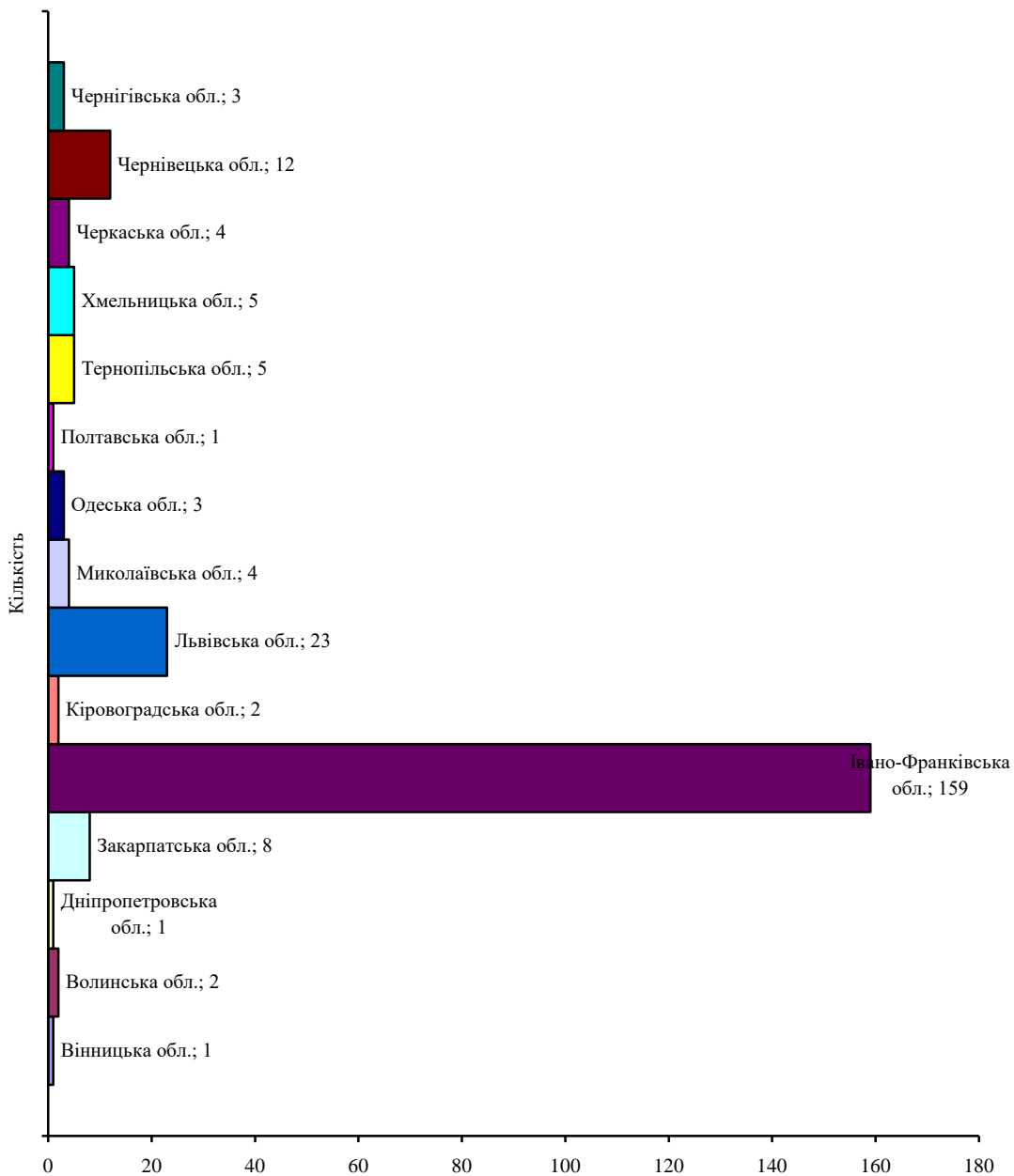

Рис. 2.5. Кількість садиб, що використовувались в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в 2014 р. за регіонами України

Джерело: складено автором за [13; 14]

На рис. 2.6 наведено кількість садиб, що використовувались в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в 2015 р. за регіонами України.

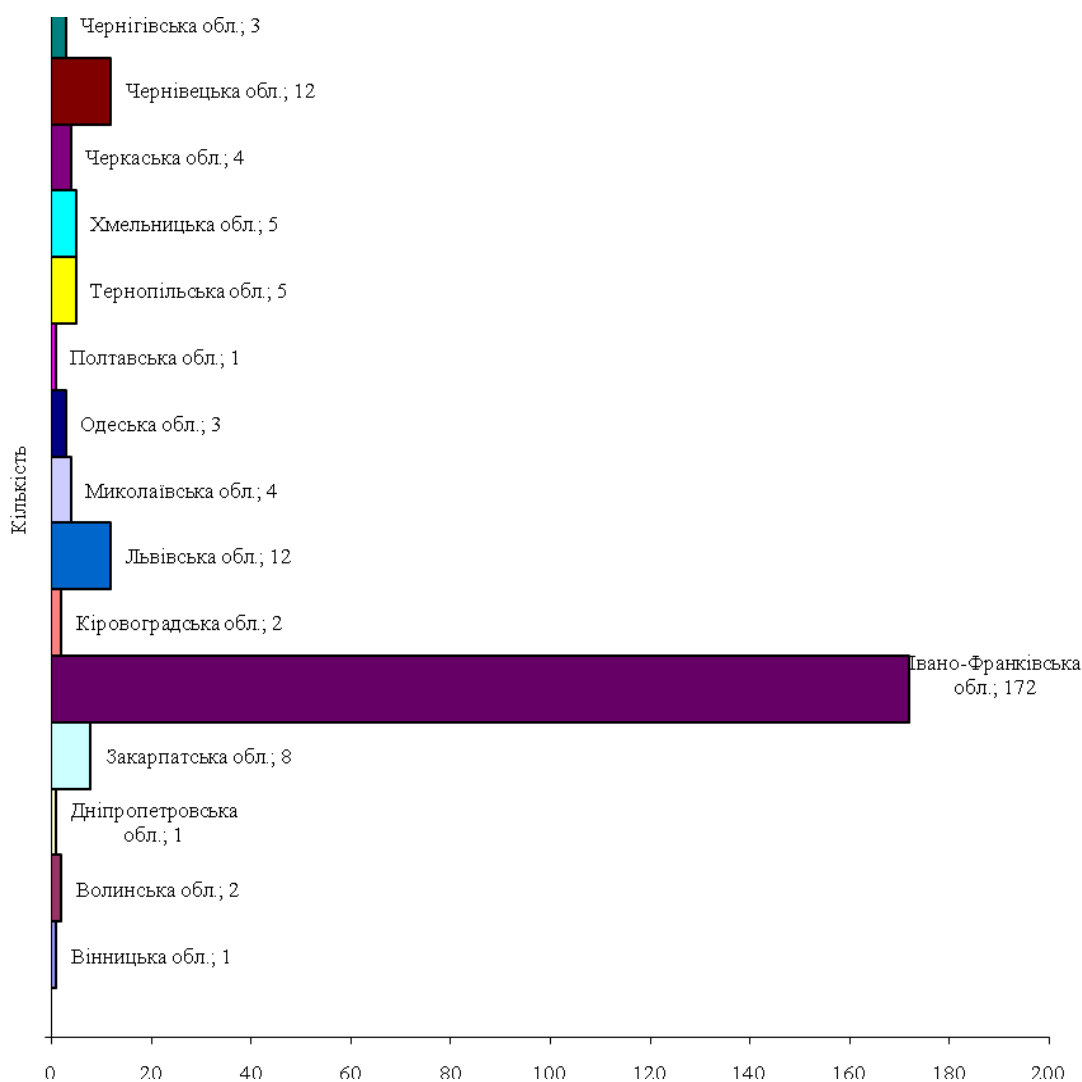

Рис. 2.6. Кількість садиб, що використовувались в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в 2015 р. за регіонами України

Джерело: складено автором за [13; 14]

За даними рис. 2.6, в 2014 р. найбільша кількість таких засобів була представлена в: Івано-Франківській обл. (172 один.), яка зроста порівняно з

2014 р. на 13 один.; суттєва значна кількість – Львівській обл. (12 один.), яка зменшилась на 11 один., Чернівецькій обл. (12 один.), Закарпатській обл. (8 один.). Як і в 2014 р., велика концентрація таких садиб була розміщена в чотирьох регіонах Західної України.

На рис. 2.7 представлено кількість садиб, що використовувались в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в 2016 р. за регіонами України.

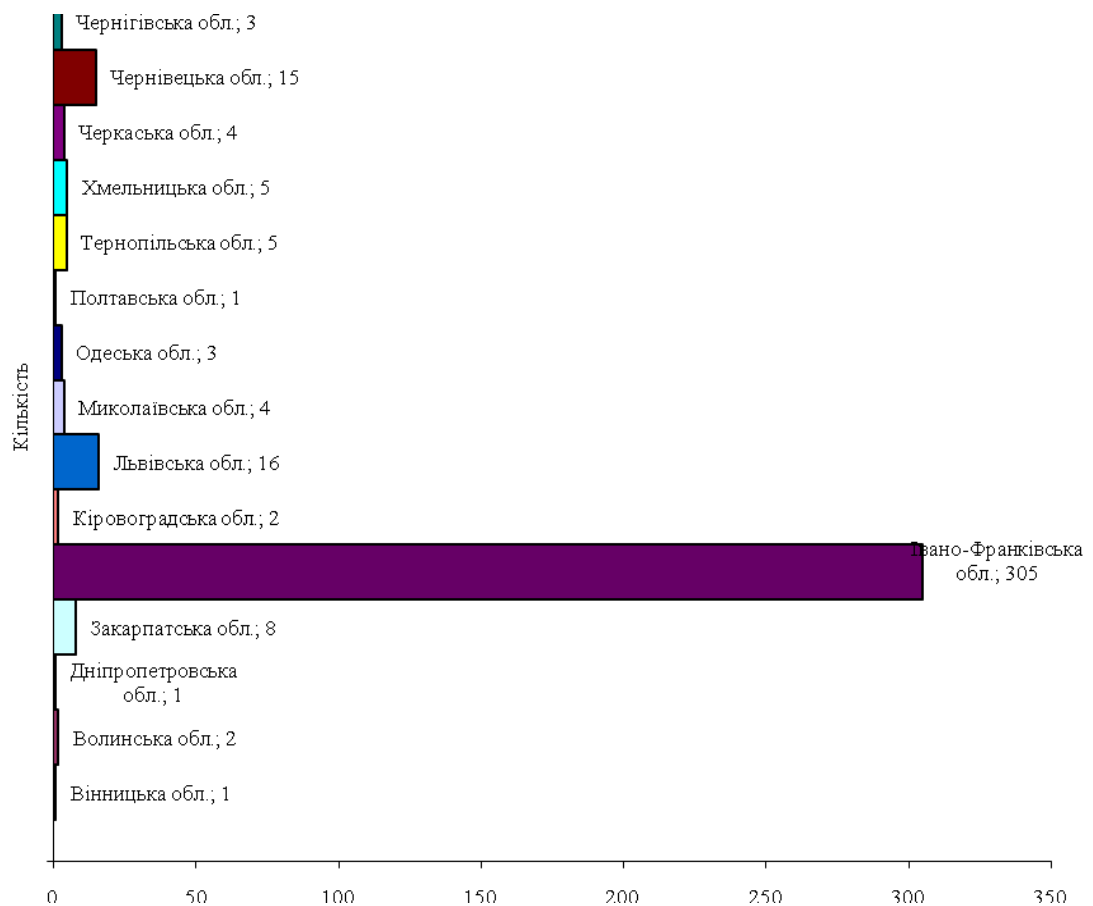

Рис. 2.7. Кількість садиб, що використовувались в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в 2016 р. за регіонами України

Джерело: складено автором за [13; 14]

Згідно з результатами рис. 2.7 можна відзначити: максимальна кількість садиб була відмічена в означених чотирьох регіонах України; в Івано-Франківській обл. вона склала 305 один. (із зростанням з попереднім 2015 р. на 133 один.); в Львівській обл. цей показник зріс на 4 один. і дорівнював 16 один.; в Чернівецькій обл. – зріс на 3 один. і складав 15 один.; в Закарпатській обл. залишився незмінним і склав 8 один.

На рис. 2.8 представлено кількість садиб, що використовувались в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в 2017 р. за регіонами України.

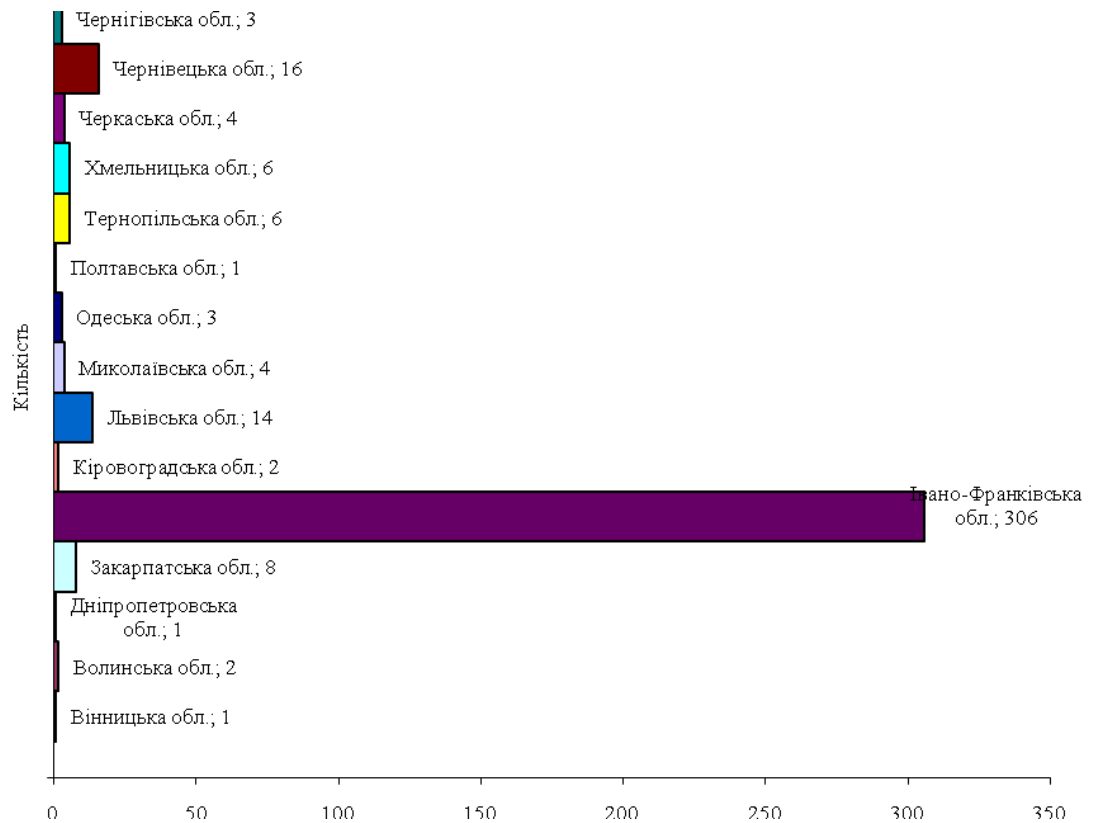

Рис. 2.8. Кількість садиб, що використовувались в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму в 2017 р. за регіонами України

Джерело: складено автором за [13; 14]

Відповідно до результатів рис. 2.8 можна зробити висновок, що: максимальна кількість садиб була відмічена в означених чотирьох регіонах України; в Івано-Франківській обл. вона склала 306 один. (із зростанням з попереднім 2015 р. на 1 один); в Львівській обл. цей показник скоротився на 2 один. і дорівнював 14 один.; в Чернівецькій обл. – зріс на 1 один. і складав 16 один; в Закарпатській обл. залишився незмінним і склав 8 один.

По-третє, однією з тенденцій, які характеризують певний розвиток вказаного виду туристичної діяльності є процес збільшення середньої місткості садиб, який вплинув на зростання загальної кількості відвідувачів. На рис. 2.9 наведено динаміку цих двох показників за 2014-2017 рр.

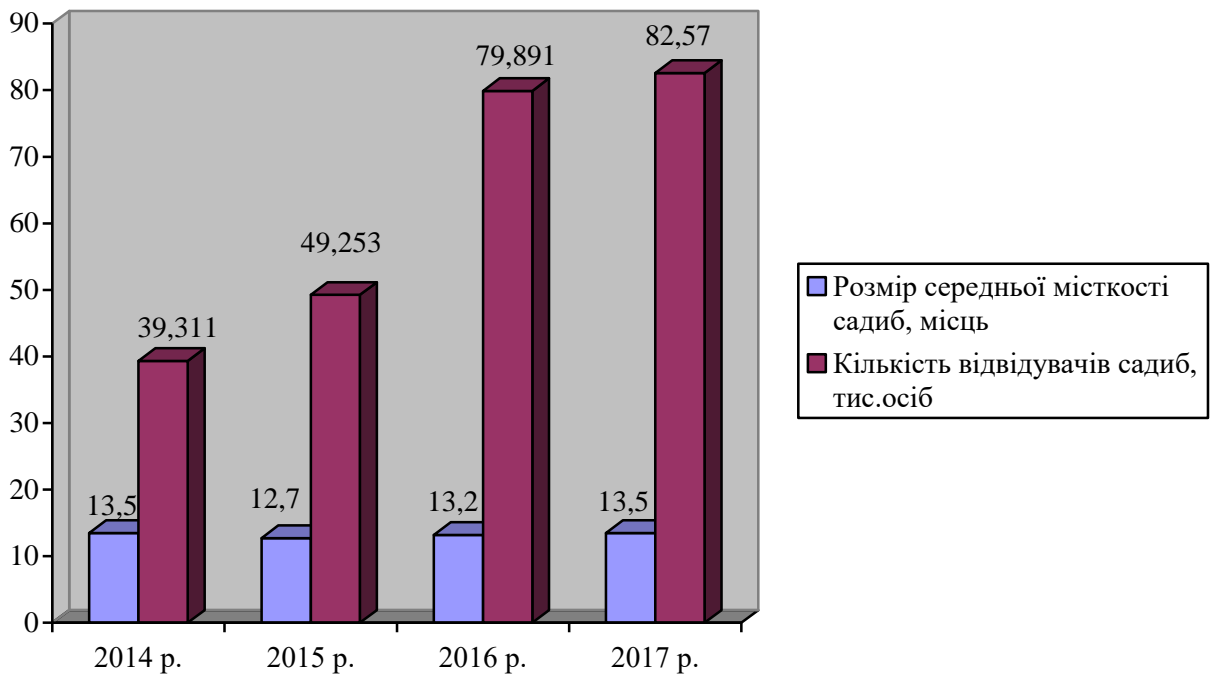

Рис. 2.9. Динаміка середньої місткості садиб, що використовувались в якості засобів розміщування в сфері сільського зеленого туризму, та кількості туристів за даним напрямком за 2014-2017 рр. в Україні

Джерело: складено автором за [13; 14]

За даними рис. 2.9 можемо відмітити зростання розміру середньої місткості садиб у 2017 р. порівняно з 2016 р. на 0,5 місць. Це у великій мірі забезпечило зростання кількості туристів на 2,679 тис. осіб і склало в 2017 р. 82,57 тис. осіб.

Було проведено аналіз тенденцій розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні за період 2014-2017 рр. Встановлено, що до основних з них можна віднести, зокрема: зростання кількості засобів розміщування (садиб) в сільських місцевостях; активізація розвитку сільського зеленого туризму з огляду на збільшення інвестування в певних регіонах України та скорочення функціонування в інших через зменшення інвестицій; процес збільшення середньої місткості садиб, який вплинув на зростання загальної кількості відвідувачів.

2.3. Особливості управління в сфері сільського зеленого туризму в Україні

Розвиток сільського зеленого туризму в Україні має свої практичні особливості управління організацією надання процесів. Дослідження вказаних аспектів дасть змогу проаналізувати стан становлення даного ринку туристичної діяльності в країні. Аналіз стану управління суб'єктами сільського зеленого туризму в Україні буде здійснюватись на прикладі вивчення аналітичних матеріалів розвитку садиб [27], наукових розвідок за даним напрямком [20; 24; 28; 32; 33; 41; 42; 43; 44; 45].

На підставі вивчення створення, діяльності основних учасників ринку сільського зеленого туризму в Україні нами було створено схему їх розвитку, яка функціонувала за станом на 31.12.2017 р. (рис. 2.10).

Створення суб'єктів сільського зеленого туризму III категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри)	Створення суб'єктів сільського зеленого туризму II категорії (високий рівень якості, комфортності, середні цінові параметри)	Створення суб'єктів сільського зеленого туризму I категорії (середній рівень якості, комфортності, цінові параметри на рівні нижче середніх)	Створення суб'єктів сільського зеленого туризму базової категорії (базовий рівень якості, комфортності, низькі цінові параметри)
↓	↓	↓	↓
<p>1. Процес підбирання персоналу – високі вимоги до кваліфікації, досвіду, особистісних даних та репутації кадрів.</p> <p>2. Організація системного підходу до прийому, обслуговування туристів – маркетинг, менеджмент створенням, просуванням, продажем страхових послуг.</p> <p>3. Здійснення управління процесами приймання, розміщування, харчування, надання інших послуг у відповідності до системних параметрів обслуговування.</p> <p>4. Контроль та аналіз діяльності.</p> <p>5. Виявлення проблем та їх усунення</p>	<p>1. Процес підбирання персоналу – стандартні, середні вимоги до кваліфікації, досвіду, особистісних даних та репутації кадрів</p> <p>2. Формування бізнес-плану розвитку туристичного бізнесу, встановлення певних вимог до обслуговування.</p> <p>3. Здійснення управління процесами приймання, розміщування, харчування, надання інших послуг у відповідності до встановлених параметрів обслуговування.</p> <p>4. Контроль та аналіз діяльності – переважно використовується, здійснюється адміністратором або керівником, власником особисто.</p> <p>5. Виявлення проблем та їх усунення – на рівні керівника, власника</p>	<p>1. Процес підбирання персоналу – використовується праця, переважно, членів родини, місцевих мешканців, в деяких садибах залучаються кваліфіковані кадри.</p> <p>2. Формування бізнес-плану розвитку туристичного бізнесу, встановлення певних вимог до обслуговування – створення спрощеного плану (з визначеними туристичним потоком, ціновими параметрами, прогнозом доходів, витрат, цінами на послуги). Відсутній внутрішній підхід до визначення порядку надання послуг.</p> <p>3. Здійснення управління процесами приймання, розміщування, харчування, надання інших послуг у відповідності до традицій, досвіду.</p> <p>4. Контроль та аналіз діяльності – переважно власником особисто.</p> <p>5. Виявлення проблем та їх усунення – на рівні власника</p>	<p>1. Процес підбирання персоналу – використовується праця, переважно, членів родини, місцевих мешканців, в деяких садибах залучаються кваліфіковані кадри.</p> <p>2. Формування бізнес-плану розвитку туристичного бізнесу, встановлення певних вимог до обслуговування – створення спрощеного плану (з визначеними туристичним потоком, ціновими параметрами, прогнозом доходів, витрат, цінами на послуги). Відсутній внутрішній підхід до визначення порядку надання послуг.</p> <p>3. Здійснення управління процесами приймання, розміщування, харчування, надання інших послуг у відповідності до традицій, досвіду.</p> <p>4. Контроль та аналіз діяльності – переважно власником особисто.</p> <p>5. Виявлення проблем та їх усунення – на рівні власника</p>

Рис. 2.10. Схема розвитку учасників ринку сільського зеленого туризму в Україні, яка функціонувала за станом на 31.12.2017 р.

Джерело: складено автором за [13; 14; 27; 41]

Встановлено, що на сучасному етапі функціонування вказаний сегмент туризму України представлений суб'єктами сільського зеленого туризму III категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму II категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму I категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму базової категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри).

На рис. 2.11 представлено структуру суб'єктів сільського зеленого туризму в Україні за категоріями за станом на 31.12.2017 р.

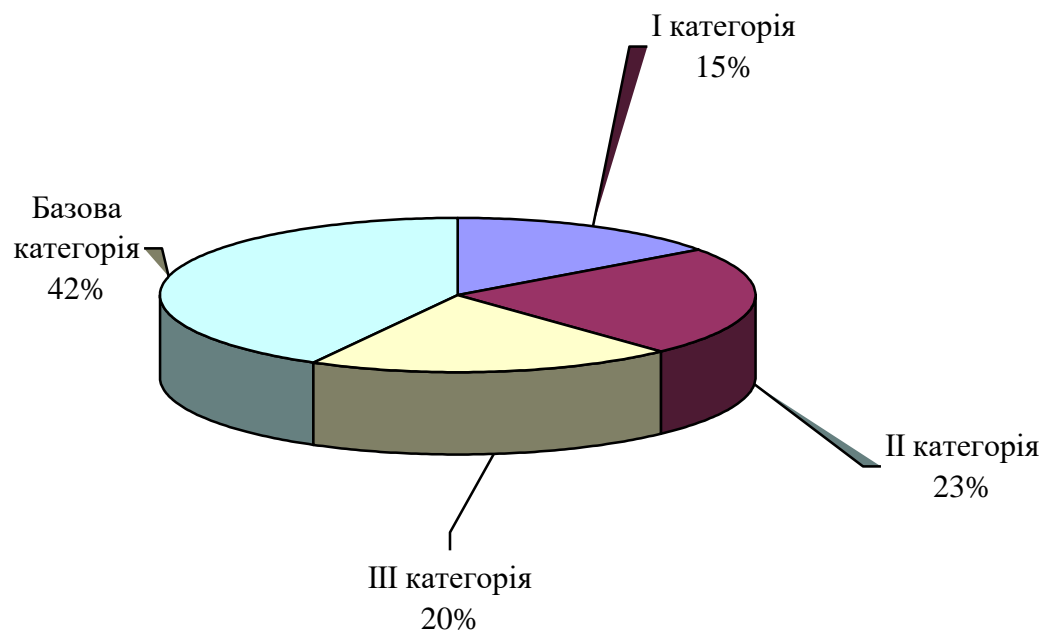

Рис. 2.11. Структура суб'єктів сільського зеленого туризму в Україні за категоріями за станом на 31.12.2017 р.

Джерело: складено автором за [13; 14; 27; 41]

За результатами рис. 2.11 можемо констатувати, що за станом на 31.12.2017 р. розподіл часток ринку сільського зеленого туризму в Україні за категоріями суб'єктів був наступним, зокрема: частка суб'єктів I категорії

складала 15% ринку; II категорії – 23% ринку; III категорії – 20% ринку; базової категорії – 42% ринку. Відповідно, така структура була обумовлена не тільки попитом з боку туристів, а і можливостями підприємців, які задіяні в даній сфері бізнесу. Створення та підвищення умов комфортності передбачає необхідність інвестування через використання власних фінансових ресурсів або залучення зовнішніх джерел фінансових коштів. Не всі учасники ринку розуміють або визначають для себе перспективи подальшого розвитку та збільшення ринкової частки, деякі, які орієнтовані на зростання не можуть залучити кредитні кошти через недосконалість законодавчого регулювання вказаної сфери туризму. Як видно з рис. 2.11, суб'єкти ринку, які пропонують засоби розміщування базової категорії (з нижчим рівнем цінкових параметрів, меншим рівнем комфортності) займають найбільшу частку ринку сільського зеленого туризму в Україні, а саме, 42%.

Слід зірнутися до характеристик управління комфортністю та асортиментом послуг в рамках функціонування кожного з чотирьох суб'єктів, визначених на рис. 2.10.

По-перше, основні показники організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму III категорії в Україні за станом на 31.12.2017 р. було систематизовано та подано в табл. 2.4.

Як свідчать дані табл. 2.4, суб'єкти сільського зеленого туризму III категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінкові параметри) пропонують туристам високий рівень комфортності, широкий асортимент супутніх послуг. Основними перевагами послуг, що пропонуються цією категорією суб'єктів, є: високий рівень житлових, санітарно-технічних умов; інформатизація туристів; можливість отримання окремої кімнати і навіть садиби; широкий асортимент супутніх туристичних послуг; високі вимоги до підбору обслуговуючого персоналу.

Таблиця 2.4

Основні показники організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму III категорії в Україні за станом на 31.12.2017 р.

Показник 1	Характеристика 2
Управління загальними вимогами безпеки та інформуванням туристів	Дотримання загальних вимог пожежної безпеки. Інформація про дії у разі пожежі представлена українською, англійською мовами на видному місці. Дотримання вимог безпеки щодо внутрішніх та зовнішніх впливів. Розміщення аптечки, інформація щодо отримання послуг медицини - на видному місці. Обслуговуючий персонал проходить медичний огляд у періодичності, встановленій стандартами. Дотримання вимог охорони довкілля
Управління садибою, благоустроєм території, на якій вона розташована	Високий рівень освітлення вивіски, відзнак (медалі, нагороди, назва) садиби. Зручні під'їзди, наявність місця та гаражу для паркування. Наявність обладнаних місць для відпочинків не на територіях садиб (поряд для тентів, альтанок тощо). Наявність місць для розпалювання багать, приготування їжі на вогні. Наявність басейну, сауни, дитячого майданчику
Управління приміщеннями, що використовуються для загальних користувань	Високий рівень обладнання будівлі, оснащення. Використання натуральних матеріалів для оздоблення. Високий рівень декоративного оформлення інтер'єрів. Високий рівень штучного освітлення. Високий рівень інформатизації туристів. Наявність телебачення, Інтернету, зони Wi-Fi. Килими в будівлі
Управління загальним технічним обладнанням та технічною оснащеністю	Використання високого рівня технічного обладнання. Наявність цілодобового централізованого постачання гарячої та холодної води. Опалювання. Використання кондиціонерів в приміщеннях
Управління житловим фондом садиб	Наявність одномісних, двомісних кімнат (у 100% садиб цієї категорії). Комфортні кімнати, високі стелі. Зручні та достатньо великі розміри санвузлів, ванн, душових, туалетів
Управління оснащеністю кімнат інвентарними засобами, меблями	Великі, зручні ліжка, використовуються ортопедичні матраци. Можливість встановлення дитячих ліжок. Надання комплекту білизни та постільних речей. Наявність шаф, полок, журнального столику, стільців, м'яких крісел, письмового столу. Оснащення вікон гардинами, занавісками. Дзеркала. Інформаційні дані англійською та українською мовами
Управління наданням послуг харчування	Здійснюється у відповідності до державних стандартів
Управління супутніми послугами	Широкий асортимент супутніх послуг: транспортні, екскурсійні та розважальні (в т.ч.: ознайомлення з побутом та традиціями сільської місцевості, місцевими пам'ятками тощо)
Управління персоналом	Персонал підбирається з урахуванням кваліфікації, освіти, досвіду роботи, особистісних якостей та репутації. Високі вимоги

Джерело: складено автором за [13; 14; 27; 41]

По-друге, основні показники організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму II категорії в Україні за станом на 31.12.2017 р. було систематизовано та подано в табл. 2.5. Вивчення результатів, наведених в табл. 2.5 показало, що суб'єкти

сільського зеленого туризму II категорії пропонують туристам послуги високої якості.

Таблиця 2.5

Основні показники організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму II категорії в Україні за станом на 31.12.2017 р.

Показник 1	Характеристика 2
Управління загальними вимогами безпеки та інформуванням туристів	Дотримання загальних вимог пожежної безпеки. Інформація про дії у разі пожежі представлена українською, англійською мовами на видному місці. Дотримання вимог безпеки щодо внутрішніх та зовнішніх впливів. Розміщення аптечки, інформація щодо отримання послуг медицини - на видному місці. Обслуговуючий персонал проходить медичний огляд у періодичності, встановленій стандартами. Дотримання вимог охорони довкілля
Управління садибою, благоустроєм території, на якій вона розташована	Високий рівень освітлення вивіски, відзнак (медалі, нагороди, назва) садиби. Зручні під'їзди, наявність місця та гаражу для паркування. Наявність обладнаних місць для відпочинків не на територіях садиб (поряд для тентів, альтанок тощо). Наявність місць для розпалювання багать, приготування їжі на вогні. Наявність сауни, дитячого майданчику
Управління приміщеннями, що використовуються для загальних користувань	Високий рівень обладнання будівлі, оснащення. Високий рівень декоративного оформлення інтер'єрів. Високий рівень інформатизації туристів. Наявність телебачення (у 50%), Інтернету.
Управління загальним технічним обладнанням та технічною оснащеністю	Використання високого рівня технічного обладнання. Наявність цілодобового централізованого постачання гарячої та холодної води. Опалювання. Використання кондиціонерів в приміщеннях
Управління житловим фондом садиб	Наявність одномісних, двомісних кімнат (у 80% садиб цієї категорії). Комфортні кімнати, високі стелі. Зручні та достатньо великі розміри санвузлів, ванн, душових, туалетів
Управління оснащеністю кімнат інвентарними засобами, меблями	Великі, зручні ліжка, використовуються ортопедичні матраци. Можливість встановлення дитячих ліжок. Надання комплекту білизни та постільних речей. Наявність шаф, полок, журнального столику, стільців. Оснащення вікон гардинами, занавісками. Дзеркала. Інформаційні дані англійською та українською мовами
Управління наданням послуг харчування	Здійснюється у відповідності до державних стандартів
Управління супутніми послугами	Широкий асортимент супутніх послуг: транспортні, екскурсійні та розважальні (в т.ч.: ознайомлення з побутом та традиціями сільської місцевості, місцевими пам'ятками тощо)
Управління персоналом	Персонал підбирається з урахуванням кваліфікації, освіти, досвіду роботи, особистісних якостей та репутації. Стандартні, середні вимоги

Джерело: складено автором за [13; 14; 27; 41]

При цьому, порівняно з суб'єктами сільського зеленого туризму III категорії, вони висувають менш суворі вимоги до підбору персоналу. Рівень комфортності високий, але також поступається тому, який пропонують конкуренти вищої категорії.

По-третє, основні показники організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму I категорії в Україні за станом на 31.12.2017 р. було систематизовано та подано в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Основні показники організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму I категорії в Україні за станом на 31.12.2017 р.

Показник	Характеристика
1	2
Управління загальними вимогами безпеки та інформуванням туристів	Дотримання загальних вимог пожежної безпеки. Інформація про дії у разі пожежі представлена українською, англійською мовами на видному місці. Дотримання вимог безпеки щодо внутрішніх та зовнішніх впливів. Розміщення аптечки, інформація щодо отримання послуг медицини - на видному місці. Обслуговуючий персонал проходить медичний огляд у періодичності, встановленій стандартами. Дотримання вимог охорони довкілля
Управління садибою, благоустроєм території, на якій вона розташована	Наявність місця для паркування. Наявність обладнаних місць для відпочинків не на територіях садиб (поряд для тентів, альтанок тощо). Наявність місць для розпалювання багать, приготування їжі на вогні
Управління приміщеннями, що використовуються для загальних користувань	Середній рівень обладнання будівлі, оснащення. Середній рівень декоративного оформлення інтер'єрів. Середній рівень інформатизації туристів. Наявність телебачення
Управління загальним технічним обладнанням та технічною оснащеністю	Використання середнього рівня технічного обладнання. Опалювання. Подання гарячої та холодної води у відповідні години
Управління житловим фондом садиб	Наявність одномісних, двомісних кімнат (у 60% садиб цієї категорії). Зручні кімнати. Зручні санвузли, ванні, душові, туалети
Управління оснащеністю кімнат інвентарними засобами, меблями	Зручні ліжка, дивани. Надання комплекту білизни та постільних речей. Наявність шаф, полок, стільців. Оснащення вікон гардинами, занавісками. Дзеркала. Інформаційні дані англійською та українською мовами
Управління наданням послуг харчування	Здійснюється у відповідності до державних стандартів
Управління супутніми послугами	Широкий асортимент супутніх послуг: транспортні, екскурсійні та розважальні (в т.ч.: ознайомлення з побутом та традиціями сільської місцевості, місцевими пам'ятками тощо)
Управління персоналом	Використовується праця, переважно, членів родини, місцевих мешканців, в деяких садибах залучаються кваліфіковані кадри

Джерело: складено автором за [13; 14; 27; 41]

Аналіз результатів, представлених в табл. 2.6 показав, що суб'єкти сільського зеленого туризму I категорії пропонують туристам послуги, які можна ідентифікувати за середнім рівнем якості. У порівнянні з суб'єктами сільського зеленого туризму III, II категорії, вони висувають менш суворі

вимоги до підбору персоналу, обслуговування здійснюють, переважно, члени родини власників, іноді залучаються зовнішні кадри. Рівень комфортності середній і поступається тому, який пропонують конкуренти вищої категорії.

По-четверте, основні показники організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму базової категорії в Україні за станом на 31.12.2017 р. було представлено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Основні показники організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму базової категорії в Україні за станом на 31.12.2017 р.

Показник	Характеристика
1	2
Управління загальними вимогами безпеки та інформуванням туристів	Дотримання загальних вимог пожежної безпеки. Інформація про дії у разі пожежі представлена українською, англійською мовами на видному місці. Дотримання вимог безпеки щодо внутрішніх та зовнішніх впливів. Розміщення аптечки, інформація щодо отримання послуг медицини - на видному місці. Дотримання вимог охорони довкілля
Управління садибою, благоустроєм території, на якій вона розташована	Наявність місця для паркування. Наявність обладнаних місць для відпочинків не на територіях садиб (поряд для тентів, альтанок тощо). Наявність місць для розпалювання багать, приготування їжі на вогні
Управління приміщеннями, що використовуються для загальних користувачів	Базовий рівень обладнання будівлі, оснащення. Базовий рівень інформатизації туристів. Наявність телебачення
Управління загальним технічним обладнанням та технічною оснащеністю	Використання базового рівня технічного обладнання. Опалювання. Подавання гарячої та холодної води у відповідні години
Управління житловим фондом садиб	Наявність одномісних, двомісних кімнат (у 30% садиб цієї категорії). Невеликі санвузли, ванні, душові, туалети
Управління оснащеністю кімнат інвентарними засобами, меблями	Ліжка, дивани різних розмірів, часто невеликі. Надання комплекту білизни та постільних речей. Наявність шаф, полок, стільців (у 50%). Оснащення вікон гардинами, занавісками. Дзеркала. Інформаційні дані англійською та українською мовами
Управління наданням послуг харчування	Здійснюється у відповідності до державних стандартів. Мінімальне оснащення кухні та їдальні
Управління супутніми послугами	Широкий асортимент супутніх послуг: транспортні, екскурсійні та розважальні (в т.ч.: ознайомлення з побутом та традиціями сільської місцевості, місцевими пам'ятками тощо)
Управління персоналом	Використовується праця, переважно, членів родини, місцевих мешканців, в деяких садибах залучаються кваліфіковані кадри

Джерело: складено автором за [13; 14; 27; 41]

Відповідно до даних табл. 2.7 можемо відзначити, що суб'єкти сільського зеленого туризму базової категорії пропонують туристам послуги, які можна ідентифікувати за рівнем якості на рівні середнього та нижче. У порівнянні з суб'єктами сільського зеленого туризму III, II, I категорії, вони висувають менш суворі вимоги до підбору персоналу, обслуговування здійснюють, переважно, члени родини власників, іноді залучаються зовнішні кадри. Рівень комфортності середній та нижче, поступається тому, який пропонують конкуренти вищої категорії.

Проаналізовано особливості управління в сфері сільського зеленого туризму в Україні. Виявлено, що на сучасному етапі функціонування вказаний сегмент туризму України представлений суб'єктами сільського зеленого туризму III категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму II категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму I категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму базової категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри). Аналіз показав, що за станом на 31.12.2017 р. розподіл часток ринку сільського зеленого туризму в Україні за категоріями суб'єктів був наступним, зокрема: частка суб'єктів I категорії складала 15% ринку; II категорії – 23% ринку; III категорії – 20% ринку; базової категорії – 42% ринку. Зазначена структура була обумовлена не тільки попитом з боку туристів, а і можливостями підприємців, які задіяні в даній сфері бізнесу. Здійснено характеристики організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму вказаних категорій.

Висновки до розділу 2

В процесі аналізу розвитку сільського зеленого туризму в Україні було зроблено наступні висновки:

1. Досліджено основні передумови розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні. Встановлено, що найбільш суттєвими з них на сучасному етапі розвитку в країні виступають, зокрема: природно-заповідний фонд, який створює туристичну привабливість за даним напрямком; об'єкти історико-культурної спадщини національного значення, розташовані в близькому розташуванні або поряд з територіями розміщення в сільських місцевостях; той факт, що рівень доходів домогосподарств територій сільських місцевостей України є нижчим порівняно з аналогічним показником в містах, і мешканці сіл вимушені створювати додаткові джерела доходів; високий рівень безробіття в сільських місцевостях більшості регіонів; виробництво сільськогосподарських продуктів, особливо екологічні виробництва, є фактором створення можливості забезпечення послуг харчування в рамках сільського зеленого туризму.

2. Розглянуто тенденції розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні за період 2014-2017 рр. Доведено, що до основних з них можна віднести, зокрема: зростання кількості засобів розміщування (садиб) в сільських місцевостях; активізація розвитку сільського зеленого туризму з огляду на збільшення інвестування в певних регіонах України та скорочення функціонування в інших через зменшення інвестицій; процес збільшення середньої місткості садиб, який вплинув на зростання загальної кількості відвідувачів.

3. Здійснено оцінку особливостей управління в сфері сільського зеленого туризму в Україні. Аналіз показав, що на сучасному етапі функціонування вказаний сегмент туризму України представлений суб'єктами сільського зеленого туризму III категорії (найвищий рівень

якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму II категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму I категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму базової категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри). Аналіз показав, що за станом на 31.12.2017 р. розподіл часток ринку сільського зеленого туризму в Україні за категоріями суб'єктів був наступним, зокрема: частка суб'єктів I категорії складала 15% ринку; II категорії – 23% ринку; III категорії – 20% ринку; базової категорії – 42% ринку. Зазначена структура була обумовлена не тільки попитом з боку туристів, а і можливостями підприємців, які задіяні в даній сфері бізнесу. Наведено характеристики організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму вказаних категорій.

РОЗДІЛ III НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Дослідження проблем розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні

Вітчизняний ринок сільського зеленого туризму розвивається в складних соціально-економічних умовах, під дією політичних та законодавчих факторів, чинників внутрішнього розвитку. Виявлення недоліків та проблем функціонування учасників вказаного виду туризму необхідне для визначення оптимізаційних шляхів, напрямків підвищення ефективності тощо. Визначення таких негативних тенденцій здійснюється на основі аналізу результатів становлення ринку та його учасників. На підставі проведеного дослідження, за матеріалами наукових праць [29; 30; 23; 31] нами буде виокремлено основні проблемні аспекти розвитку сільського зеленого туризму в Україні на сучасному етапі функціонування.

Важливою проблемою, яка гальмує розвиток сільського зеленого туризму є проблема інституційного забезпечення функціонування та організації вказаного виду туризму в Україні. Ця проблема обумовлена відсутністю:

- нормативно-правового забезпечення регламентування діяльності суб'єктів ринку сільського зеленого туризму в Україні, яка б визначала організаційно-правові основи діяльності. Незважаючи на те, що вказаний вид туризму має достатньо тривалу історію розвитку в Україні (зокрема, неофіційні, незареєстровані суб'єкти ринку сільського зеленого туризму функціонували ще за часів УРСР), в державі до нинішнього часу не

сформовано законодавчого поля діяльності для цього виду бізнесу. Також потреба визначення нормативно-правової бази функціонування суб'єктів ринку обумовлена існуванням ґрунтовних та важливих соціально-економічних, природних, історичних, культурних передумов;

- інститутів та організацій приватної та державної сфери, які б сприяли розвитку, появі, обслуговуванню суб'єктів бізнесу зазначеного ринку. Це, зокрема, спілки та асоціації учасників. На сьогоднішній день існує Спілка сільського зеленого туризму України [40], але на її сайті зареєстровано лише 91 учасник з 377, сам сайт працює недосконало, відсутні об'єктивні гарантії оцінювання категорій садиб, які здійснюють в рамках вказаної організації.

Другим проблемним аспектом розвитку сільського зеленого туризму України може виступати фінансова сфера. А саме:

- учасники ринку не мають можливості отримувати допомогу від державу, в першу чергу через інституційну невизначеність їх статусу в Україні. Якщо підприємства малого та мікро-бізнесу інших галузей можуть претендувати на державну допомогу, отримання пільгового кредитування, то суб'єкти сільського зеленого туризму України не мають таких перспектив для фінансування та розвитку;

- для безперервного, зручного отримання кредитів від банківських установ, інших фінансово-кредитних організацій учасники ринку повинні також мати певний підприємницький статус, визначений на інституційному рівні. З огляду на його відсутність, перед підприємцями (фізичними особами), юридичними особами, задіяними в наданні туристичних послуг даної категорії постає проблема обґрунтування предмету кредитування та власного правового статусу;

- отримання кредитів в банках без пільгових преференцій з боку держави є недоступним для багатьох учасників ринку, потенційних учасників з огляду на високі відсотки за кредитами;

- відсутність пільгового оподаткування, високі податки, які потрібно сплачувати відповідно до законодавства України, є причиною того, що в Україні продовжує розвиватись тіньовий ринок сільського зеленого туризму. В рамках цього ринку виникає ситуація, коли всі учасники не мають правового захисту, зокрема, суб'єкти бізнесу та туристи.

Також іншим проблемним напрямком розвитку вказаного ринку є організаційний аспект функціонування суб'єктів бізнесу. Проблеми організації документообігу, обліку, складання бізнес-планів, підбору кадрів стосується діяльності невеликих суб'єктів ринку, наприклад, тих, що пропонують туристичні послуги в сегменті І та базової категорії комфортності, цінового параметру. Серед найбільш значущих проблем вказаного організаційної сфери можемо визначити наступні, зокрема:

- складність ведення обліку доходів та витрат, обліку туристичних потоків, туристів. Для забезпечення високого рівня облікової роботи потрібне залучення фахівця, знання та досвід. Якщо у власника садиби, його родичів немає знань, досвіду в цій сфері, вказана діяльність стає проблемою, яка потребує вирішення. Це пов'язане як з економічним фактором (чітке визначення, прогнозування фінансового результату; облік витрат та доходів для складання бізнес-планів для отримання кредитів в банківських установах, інших фінансово-кредитних установах; формування фінансової звітності), організаційно-адміністративним фактором (необхідні дані для формування звітності);

- проблема складання бізнес-планів для суб'єктів ринку, пов'язана з необхідністю залучення сторонніх фахівців або потребою отриманням знань в цій сфері власниками об'єктів сільського зеленого туризму в країні. Від якісного складання бізнес-планів залежить можливість отримання кредитів, перспектива залучення інвестицій, в тому числі іноземних;

- проблема недостатньо системної кадрової політики, яка обумовлює погіршення якості туристичного обслуговування в цій сфері. Той факт, що

обслуговуванням туристів займаються невідповідні кадри (стосується невисокого та базового цінового сегмента садиб) часто впливає на погіршення туристичної привабливості;

- недосконалий маркетинг, реклама та просування туристичних послуг. Якщо учасники ринку не приділяють достатньої уваги маркетинговій, рекламній та збутовій діяльності,

Серйозним недоліком функціонування вказаних суб'єктів ринку є практична відсутність стратегічного підходу до розвитку закладів сільського зеленого туризму в Україні на рівні власників бізнесу. Недосконалість стратегії розвитку, відсутність стратегічного економічного, організаційного планів скорочує перспективи залучення серйозних інвесторів, які б могли забезпечити розширення бізнесу, створення мережі туристичних закладів. Вказана проблема у великій мірі обумовлена тим, що в сфері сільського зеленого туризму в Україні, переважно, в нижчому ціновому сегменті, задіяні особи, які не мають освіти, навичок для здійснення планування та розвитку стратегії функціонування.

Було проведено вивчення проблем розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні. Аналіз дозволив визначити та охарактеризувати найбільш значущі та актуальні з них, серед яких: проблема інституційного забезпечення функціонування та організації сільського зеленого туризму в Україні; низький рівень фінансового забезпечення зазначеного виду туризму; організаційний аспект функціонування суб'єктів бізнесу; практична відсутність стратегічного підходу з боку власників бізнесу до розвитку закладів сільського зеленого туризму в Україні.

3.2. Вивчення іноземного досвіду управління в сфері сільського зеленого туризму в Україні

В розвинених країнах Заходу сільський зелений туризм складає серйозну конкуренцію іншим видам туризму. Це пов'язано з системним та комплексним підходом до його організації як на рівні кожного оператора ринку, так і на рівні галузі, держави, міждержавному рівні. Вивчення кращих напрямків іноземного досвіду управління та організації в цій сфері необхідне для підвищення рівня розвитку вітчизняного сільського зеленого туризму.

Розглянемо найбільш важливі управлінські, організаційні аспекти управління ринком сільського зеленого туризму за кордоном, які можуть бути адаптовані в українських реаліях.

По-перше, в умовах глобалізації все більшого поширення в тому числі в сфері туризму набувають інтеграційні явища та процеси. Зокрема, важливим напрямком покращення функціонування сільського зеленого туризму в Європі стало створення організація, яка на асоціативних засадах сприяє розвитку та цільовому інвестуванню сільського зеленого туризму в 28 європейських країнах (EuroGites – European Federation of Rural Tourism) [51]. Ця міждержавна галузева організація має 31 фахівця в галузі туризму, які займаються консультуванням, сприянням організації розвитку закладів сільського зеленого туризму на рівні певних територій європейських країн. Зокрема, особлива увага приділяється депресивним територіям, відновленню їх соціально-економічного, демографічного потенціалу через створення, відкриття закладів сільського зеленого туризму. За цим напрямком слід назвати створення та роботу таких закладів в сільських територіях Німеччини, де тривалий час після закриття вугільних шахт не було роботи для населення, спостерігався демографічний спад та внутрішня міграція, безробіття. Тури сільського зеленого туризму були організовані для ознайомлення відвідувачів з особливостями місцевих традицій давнини (пошук гномів), екскурсіями в зупинені шахти тощо. Вказаний напрямок суттєво покращив соціально-психологічний клімат на цих територіях, дав змогу створити додаткову інфраструктуру. Зазначена асоціативна організація

із сприяння розвитку сільського зеленого туризму працює на сьогоднішній день за такими напрямками, зокрема:

- велоподорожі сільськими місцевостями;
- сімейний відпочинок в сільській місцевості;
- гастрономічні тури в сільській місцевості;
- походи в сільській місцевості;
- верхова їзда;
- відвідування природних парків;
- туризм для літніх осіб в сільській місцевості;
- оздоровчий сільський зелений туризм;
- винні маршрути в сільській місцевості тощо.

За даними аналізу статистичних даних [51], діяльність вказаної міждержавної організація сприяло зростанню доходів від організації сільського зеленого туризму в кожній з 28 країн-учасників на рівні від 5 до 20%. Це є вагомим показником ефективності впливу якісного, професійного та комплексного підходу до розвитку вказаного виду туристичної діяльності.

Як свідчить аналіз статистичних, практичних даних [54], в більшості країн ЄС функціонують національні організації з акредитації закладів сільського зеленого туризму. Діяльність цих організацій прозора, неупереджена, об'єктивна, орієнтована не тільки на виявлення недоліків, а і на сприяння їх усунення для досягнення закладом відповідного рівня стандартів. Вимоги до стандартів управління такими закладами схожі в більшості європейських країн.

По-друге, актуальним напрямком підвищення ефективності та розвитку закладів сільського зеленого туризму в країнах ЄС виступає сприяння держави, Європейського Союзу у підтримці програм із залучення населення сільських місцевостей до роботи в даній сфері (зайнятість у якості обслуговуючого персоналу або само зайнятість через створення власного бізнесу) [54]. Інвестування зазначених програм відбувається на серйозних,

системних засадах. Всі проекти аналізуються, приймається рішення щодо додаткового залучення фахівців із сприяння бізнесу. На рівні органів ЄС, державному рівні країн-учасниць визнано, що сприяння облаштуванню одного мешканця сільських місцевостей в 20 разів дешевше, аніж сприяння його облаштуванню в містах. Відповідно, за умов успішного, ґрунтовного проекту створення такого бізнесу, держава виділяє кошти на його організацію. Створення закладів сільського зеленого туризму в країнах ЄС визнається додатковим стимулом розвитку сільських територій.

По-третє, важливим аспектом ефективного функціонування, збільшення ринкових позицій в країні, світі є створення унікальних туристичних пропозицій, які вирізняються високим рівнем місцевого колориту, давніх традицій, поєднаних з сучасними можливостями організації певних видів відпочинку [17]. Це передбачає не просто створення екскурсій для туристів, якщо в сільській місцевості є пам'ятки культури, історії, а створення в садибі, на території двору атмосфери, яка б максимально відтворювала певні історичні часи, традиції, побут, звичаї тощо. В країнах ЄС успішно створюють заклади сільського зеленого туризму на територіях, де знімали повномасштабні фільми, серіали (Гра престолів, Відьмак, Гаррі Потер тощо). Це сприяє залученню іноземних туристів, які тривалий час демонструють цікавість до таких місць. В таких закладах в умовах відтвореної атмосфери проводять святкові події, зокрема, дні народження, інші свята, весілля тощо. Отже, висока креативність у створенні атмосфери, висока якість організації, вдала реклама сприяють просуванню та збуту унікальних туристичних продуктів даної категорії.

Здійснено вивчення іноземного досвіду управління в сфері сільського зеленого туризму в Україні. Серед найбільш ефективних та оптимальних напрямків в сфері організації та управління даним видом туристичного бізнесу виділено, зокрема: створення національних організацій, які б сприяли розвитку, залученню інвестицій в сферу сільського зеленого туризму;

сприяння держави у підтримці програм із залучення населення сільських місцевостей до роботи в даній сфері (зайнятість у якості обслуговуючого персоналу або само зайнятість через створення власного бізнесу); створення унікальних туристичних пропозицій, які вирізняються високим рівнем місцевого колориту, давніх традицій, поєднаних з сучасними можливостями організації певних видів відпочинку.

3.3. Удосконалення розвитку суб'єктів ринку сільського зеленого туризму в Україні

Підвищення ефективності розвитку суб'єктів ринку сільського зеленого туризму в Україні сприятиме збільшенню темпів зростання цієї сфери, як елементу національного туризму, росту ВВП регіонів та країни, підвищенню надходжень податків та зборів від вказаної діяльності в бюджети відповідних рівнів, покращенню соціально-економічного становища сільських територій. З огляду на це, важливим вважає розробку оптимальних та прийнятних заходів удосконалення за вказаним напрямком. Вивчення фактичних проблем розвитку, напрямків кращого зарубіжного досвіду дозволило нам визначити та обґрунтувати основні шляхи удосконалення розвитку суб'єктів ринку сільського зеленого туризму в Україні (рис. 3.1). Серед таких оптимізаційних шляхів було виокремлено та обґрунтовано, зокрема, такі:

- створення нормативно-правової бази регулювання організаційно-економічного механізму функціонування ринку сільського зеленого туризму в Україні. Необхідність реалізації вказаного напрямку доведена в розрізі аналізу розвитку ринку, при визначенні проблем його становлення в державі;

- формування національних інститутів управління ринком сільського зеленого туризму в Україні. Мається на увазі створення інститутів на рівні держави, які б сприяли розвитку, залученню інвестицій в розвиток тощо;

Створення нормативно-правової бази регулювання організаційно-економічного механізму функціонування ринку сільського зеленого туризму в Україні	→	Дасть змогу забезпечити організаційно-правовий статус суб'єктів ринку.
Формування національних інститутів управління ринком сільського зеленого туризму в Україні	→	Створення національної асоціації (організації) із сприяння розвитку, залучення інвестицій в галузь, акредитації закладів ринку. Формування стратегії розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні: за напрямком відновлення депресивних територій сільського типу; створення туристичних маршрутів сільського зеленого туризму в Україні за історично-культурними напрямками (тури в сільській місцевості, представлені реконструкцією атмосфери історичних подій); іншими напрямками (екологічний, оздоровчий, гастрономічний, місцевих традицій). Залучення існуючих та перспективних учасників ринку до створення нових закладів, мереж сільського зеленого туризму в Україні. Сприяння розвитку цих суб'єктів ринку. Акредитація. Організація курсів, семінарів із підвищення рівня підготовки операторів ринку
Законодавче забезпечення пільгового оподаткування учасників ринку сільського зеленого туризму в Україні	→	На період 3-5 років із постійною оцінкою ефективності такого заходу, переглядом можливості його пролонгації у разі: ефекту для соціально-економічного розвитку сільських територій; вирішення проблеми безробіття; зростання ВВП від даного виду туризму тощо
Організація конкурсів на розробку унікальних турів сільського зеленого туризму в Україні за регіонами, сільськими територіями	→	Здійснюється на рівні держави із залученням національного інституту із сприяння даного виду туризму (новостворена організація). Вибір найкращих пропозицій
Впровадження бізнес-проектів, які отримали найвищу оцінку на конкурсі	→	Організація розроблених турів на базі існуючих закладів сільського зеленого туризму в Україні, на базі відкриття нових операторів ринку

Рис. 3.1. Основні шляхи удосконалення розвитку суб'єктів ринку сільського зеленого туризму в Україні

Джерело: розроблено автором

- законодавче забезпечення пільгового оподаткування учасників ринку сільського зеленого туризму в Україні, яке дасть змогу збільшити масштаби

функціонування, підвищити соціально-економічні показники розвитку сільських територій;

- організація конкурсів на розробку унікальних турів сільського зеленого туризму в Україні за регіонами, сільськими територіями;

- впровадження бізнес-проектів, які отримали найвищу оцінку на конкурсі.

Було досліджено напрямки удосконалення розвитку суб'єктів ринку сільського зеленого туризму в Україні, серед яких визначальну роль відіграє удосконалення нормативно-правового регулювання організації даного виду бізнесу, створення умов спрощеного оподаткування, забезпечення інституційних, організаційних та фінансових умов розвитку (відкриття національних інститутів управління в даній сфері, які будуть орієнтовані на сприяння розвитку, залучення інвестицій; здійснення на національному рівні заходів із створення найбільш якісних та унікальних турів за вказаним напрямком та сприяння їх впровадження).

Висновки до розділу 3

В ході визначення та розробки напрямків оптимізації функціонування ринку сільського зеленого туризму в Україні було сформульовано наступні висновки:

1. Здійснено аналіз проблем розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні. Визначено та охарактеризовано найбільш значущі та актуальні з цих проблем, серед яких: проблема інституційного забезпечення функціонування та організації сільського зеленого туризму в Україні; низький рівень фінансового забезпечення зазначеного виду туризму; організаційний аспект функціонування суб'єктів бізнесу; практична

відсутність стратегічного підходу з боку власників бізнесу до розвитку закладів сільського зеленого туризму в Україні.

2. Досліджено основні засади іноземного досвіду управління в сфері сільського зеленого туризму в Україні. В рамках найбільш ефективних та оптимальних напрямків в сфері організації та управління даним видом туристичного бізнесу виділено, зокрема: створення національних організацій, які б сприяли розвитку, залученню інвестицій в сферу сільського зеленого туризму; сприяння держави у підтримці програм із залучення населення сільських місцевостей до роботи в даній сфері (зайнятість у якості обслуговуючого персоналу або само зайнятість через створення власного бізнесу); створення унікальних туристичних пропозицій, які вирізняються високим рівнем місцевого колориту, давніх традицій, поєднаних з сучасними можливостями організації певних видів відпочинку.

3. Висвітлено напрямки удосконалення розвитку суб'єктів ринку сільського зеленого туризму в Україні, серед яких: створення нормативно-правової бази регулювання організаційно-економічного механізму функціонування ринку сільського зеленого туризму в Україні; формування національних інститутів управління ринком сільського зеленого туризму в Україні; законодавче забезпечення пільгового оподаткування учасників ринку сільського зеленого туризму в Україні; організація конкурсів на розробку унікальних турів сільського зеленого туризму в Україні за регіонами, сільськими територіями; впровадження бізнес-проектів, які отримали найвищу оцінку на конкурсі.

ВИСНОВКИ

В процесі вивчення основних теоретичних засад, емпіричних матеріалів та розробки оптимізаційних шляхів розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні було сформульовано наступні висновки:

1. Для розгляду сутності поняття «сільський зелений туризм» було проведено систематизацію основних наукових підходів до трактування, здійснено критичний та об'єктивний аналіз формулювань авторів. На підставі теоретичного аналізу було виокремлено основні змістовні ознаки сутності даного поняття (територіальна, екологічна, ресурсна, соціальна, процесна складові, специфічність цієї форми туризму), розроблено та представлено авторський підхід до визначення. Згідно з авторським трактуванням, сільський зелений туризм є специфічною формою самоорганізації населення сільських територій і передбачає надання послуг тимчасового розміщення туристів на територіях сіл в приміщеннях сільських садиб, будинків власників фермерських господарств, надання послуг харчування із використанням місцевих продуктів, вироблених власними силами із застосуванням екологічних підходів, надання інших супутніх туристичних послуг, створених з урахуванням історичних, екологічних, етнографічних умов місцевостей.

2. Вивчено перелік та характеристики основних факторів впливу на розвиток сільського зеленого туризму. Доведено, що в наукових працях існують різні підходи до визначення переліку цих факторів. Одні автори систематизують вказані фактори у відповідності до ознак стимулювання, загроз та ефектів розвитку, а інші – в контексті основних складових, що характеризують існуючі сфери життєдіяльності.

3. Проведено висвітлення організаційних аспектів функціонування сільського зеленого туризму в Україні. Виділено суб'єктний склад учасників даного виду підприємницької діяльності. Перераховано та наведено характеристику основних видів туристичних послуг, які надаються в рамках організації відпочинку та дозвілля для клієнтів в сфері сільського зеленого туризму в Україні.

4. Проаналізовано основні передумови розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні. Визначено, що найбільш суттєвими з них на сучасному етапі розвитку в країні виступають, зокрема: природно-заповідний фонд, який створює туристичну привабливість за даним напрямком; об'єкти історико-культурної спадщини національного значення, розташовані в близькому розташуванні або поряд з територіями розміщення в сільських місцевостях; той факт, що рівень доходів домогосподарств територій сільських місцевостей України є нижчим порівняно з аналогічним показником в містах, і мешканці сіл вимушені створювати додаткові джерела доходів; високий рівень безробіття в сільських місцевостях більшості регіонів; виробництво сільськогосподарських продуктів, особливо екологічні виробництва, є фактором створення можливості забезпечення послуг харчування в рамках сільського зеленого туризму.

5. Проаналізовано тенденції розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні за період 2014-2017 рр. Доведено, що до основних з них можна віднести, зокрема: зростання кількості засобів розміщування (садиб) в сільських місцевостях; активізація розвитку сільського зеленого туризму з огляду на збільшення інвестування в певних регіонах України та скорочення функціонування в інших через зменшення інвестицій; процес збільшення середньої місткості садиб, який вплинув на зростання загальної кількості відвідувачів.

6. Проведено оцінку особливостей управління в сфері сільського зеленого туризму в Україні. Аналіз показав, що на сучасному етапі

функціонування вказаний сегмент туризму України представлений суб'єктами сільського зеленого туризму III категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму II категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму I категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри), суб'єктами сільського зеленого туризму базової категорії (найвищий рівень якості, комфортності, високі цінові параметри). Оцінка виявила, що за станом на 31.12.2017 р. розподіл часток ринку за категоріями суб'єктів був наступним, зокрема: частка суб'єктів I категорії складала 15% ринку; II категорії – 23% ринку; III категорії – 20% ринку; базової категорії – 42% ринку. Зазначена структура була обумовлена не тільки попитом з боку туристів, а і можливостями підприємців, які задіяні в даній сфері бізнесу. Наведено характеристики організаційно-технічного управління садибами, що належать суб'єктам сільського зеленого туризму вказаних категорій.

7. Розкрито та охарактеризовано проблеми розвитку ринку сільського зеленого туризму в Україні, серед яких: проблема інституційного забезпечення функціонування та організації сільського зеленого туризму в Україні; низький рівень фінансового забезпечення зазначеного виду туризму; організаційний аспект функціонування суб'єктів бізнесу; практична відсутність стратегічного підходу з боку власників бізнесу до розвитку закладів сільського зеленого туризму в Україні.

8. Виділено основні засади іноземного досвіду управління в сфері сільського зеленого туризму в Україні, які включають: створення національних організацій, які б сприяли розвитку, залученню інвестицій в сферу сільського зеленого туризму; сприяння держави у підтримці програм із залучення населення сільських місцевостей до роботи в даній сфері (зайнятість у якості обслуговуючого персоналу або само зайнятість через створення власного бізнесу); створення унікальних туристичних пропозицій,

які вирізняються високим рівнем місцевого колориту, давніх традицій, поєднаних з сучасними можливостями організації певних видів відпочинку.

9. Розроблено напрямки удосконалення розвитку суб'єктів ринку сільського зеленого туризму в Україні, серед яких: створення нормативно-правової бази регулювання організаційно-економічного механізму функціонування ринку сільського зеленого туризму в Україні; формування національних інститутів управління ринком сільського зеленого туризму в Україні; законодавче забезпечення пільгового оподаткування учасників ринку сільського зеленого туризму в Україні; організація конкурсів на розробку унікальних турів сільського зеленого туризму в Україні за регіонами, сільськими територіями; впровадження бізнес-проектів, які отримали найвищу оцінку на конкурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Биркович В.І. Сільський зелений туризм - пріоритет розвитку туристичної галузі України. Стратегічні пріоритети. Наук.-аналіт. щокварт. зб. 2008. №1 (6). С. 137-143.
2. Габа М.І. Сільський зелений туризм – перспективний вид туризму для реформування економіки України. Інтелект ХХІ. 2016. № 2. С. 88-94
3. Гальків Л. І., Килин О. В. Чинники та соціально-економічні ефекти розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. 2015. № 815. С. 22-27
4. Гловацька В. В. Розвиток підприємництва в системі становлення сільського (зеленого) туризму: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук за спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Житомир, 2008. 20 с.
5. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Сільський зелений туризм: організація надання гостинності. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2003. 148 с.
6. Дарчук В. Г. Рекламні маршрути по точках садив як один з чинників розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні. Бізнес-Інформ. 2013. № 8. С. 204-210.
7. Дарчук В. Формування стратегічних основ розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Донецьк, 2014. 21 с.

8. Демографічна та соціальна статистика. Доходи та умови життя. Дата оновлення: 15.03.2019. <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.03.2019)
9. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 р. № 742-IV (зі змінами та доповненнями). Дата оновлення: 15.03.2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15> (дата звернення: 15.03.2019)
10. Кількість зареєстрованих безробітних за статтю та місцем проживання у 2015 році. Дата оновлення: 15.03.2019. <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.03.2019)
11. Кількість зареєстрованих безробітних за статтю та місцем проживання у 2016 році. Дата оновлення: 15.03.2019. <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.03.2019)
12. Кількість зареєстрованих безробітних за статтю та місцем проживання у 2017 році. Дата оновлення: 15.03.2019. <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.03.2019)
13. Колективні засоби розміщування в Україні у 2017 році. Статичний збірник / відповід. за випуск О. О. Кармазіна. К.: Державна служба статистики України, 2018. 142 с.
14. Колективні засоби розміщування та туристична діяльність у Львівській області. Статичний збірник 2016 / відповід. за випуск І. Рихальська. Львів.: Головне управління статистики у Львівській області, 2018. 52 с.
15. Кот С.І. Історико-культурні заповідники. Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Наукова думка, 2005. С. 551
16. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книга ЧЧІ. 2003. 300 с.

17. Король М. М., Атаманчук В.В. Аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 7. Ч. 2. С. 30-33
18. Кравченко Н. Роль сільського туризму в розвитку регіонів. Ніжин, 2007. 250 с.
19. Кравчук А. О. Сільський зелений туризм як перспективний напрям розвитку суб'єктів агробізнесу в регіонах України. Економічний аналіз: зб. наук. праць. 2014. № 3. Т. 17. С. 42-48.
20. Крюкова І. О. Стратегічні імперативи розвитку зеленого туризму у Південному регіоні України. Економічний форум. 2015. №.1. С. 69–74
21. Кудла Н.Є. Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності. К.: Центр учбової літератури, 2015. 152 с
22. Лизогуб В. А., Перов О.В. Можливості впливу сільського зеленого туризму на функціонування соціальної інфраструктури агропромислового комплексу. Вісник юридичної академії України ім. Я. Мудрого. 2010. № 3. С. 64-68.
23. Литвин І.В., Нек М.О. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в регіоні. Регіональна економіка. 2013. № 2. С. 81-88
24. Матвійчук Л. Ю., Тищук І. В. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. 260 с.
25. Маховка В. Сільський (зелений) туризм як напрям розвитку сільських територій у Полтавській області. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2014. Вип. 19. Ч. 2. С. 130-140
26. Маховка В.М. Сучасні організаційно-правові аспекти організації підприємств сільського зеленого туризму в Україні. Дата оновлення: 15.03.2019. <http://77.121.11.9/xmlui/handle/PoltNTU/103> (дата звернення: 15.03.2019)

- 27.Мережа «Українська гостинна садиба». Дата оновлення: 15.03.2019.
<https://www.greentour.com.ua/region> (дата звернення: 15.03.2019)
- 28.Ніколаєв К. Д. Екологізація та розвиток сільського зеленого туризму в Україні: монографія. К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. 153 с.
- 29.Онойко Ю.Ю. Передумови, проблеми та перспективи розвитку сільського туризму на території Кіровоградської області. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 7. С. 221-225
- 30.Онойко Ю.Ю., Кролік В.С. Сільський туризм: сутність, проблеми розвитку на теренах Кіровоградської області та шляхи їх вирішення. Обласна науково-практична конференція «Природничо-наукові дослідження Кіровоградської області: музеєзнавчі аспекти». Кропивницький, 2017. С. 105-113.
- 31.Оппельд Л.І., Гордіян А.О. Міжнародний досвід зеленого туризму в Україні: проблеми та перспективи. Дата оновлення: 15.03.2019.
<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2667> (дата звернення: 15.03.2019)
- 32.Панюк Т., Лукомська О. Аналіз туристичної галузі України в контексті розвитку сільського зеленого туризму. Вісник Приазовського державного технічного університету. 2016. № 2(31). С. 78–85.
- 33.Папп В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. Агросвіт. 2015. № 18. С. 17–22.
- 34.Пітюлич М., Михайлюк І. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Економіка». 2011. Вип. 33. Ч. 3. С. 154–158.
- 35.Природно-заповідний фонд України. Дата оновлення: 15.03.2019.
<http://pzf.menr.gov.ua/пзф-україни/території-та-об'єкти-пзф-україни.html> (дата звернення: 15.03.2019)

- 36.Продукція сільського господарства. Дата оновлення: 15.03.2019.
https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2017/sg/pro_sg/arch_pro_sg_p.htm
(дата звернення: 15.03.2019)
- 37.Рибак В.В., Трембіцька О.І. Розвиток зеленого туризму в Україні.
Агропромислове виробництво Полісся. 2013. Вип. 6. С. 135-138
- 38.Рутинський М. Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм. К.: Знання, 2008. 271 с.
- 39.Скрипник Н. Я., Сердюк А.М. Рекреаційна географія. К.: «Центр
учбової літератури», 2013. 296 с.
- 40.Спілка СЗТ України. Дата оновлення: 15.03.2019.
<https://drive.google.com/file/d/1MHDVuql4Sr58LS7w5rS-aMW0x1A0pfHC/view> (дата звернення: 15.03.2019)
- 41.Тищенко С.В. Сільський зелений туризму у контексті розвитку
нетрадиційної форми господарювання. Науковий вісник Херсонського
державного університету. 2018. Вип. 8. С. 293-301
- 42.Тищук І., Лужанська Т., Гобрей М. Організаційно-економічний
механізм використання ресурсного потенціалу сільського зеленого
туризму в регіоні. Економічний форум: науковий ж-л. Луцьк: РВВ
Луцький НТУ. 2017. № 3. С. 117–122.
- 43.Тищук І. В., Матвійчук Л. Ю. Організаційно-економічний механізм
сталого розвитку зеленого туризму в Україні. Сталый розвиток – XXI
століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2015: колективна
монографія; за наук. ред. проф. Хлобистова Є. В. Черкаси, 2015. 538 с.
- 44.Тищук І. В. Чинники впливу на стан та розвиток зеленого туризму в
Україні. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління,
технології, моделі: колективна монографія; за наук. ред. проф.
Волошина І. М. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2015. С. 225–241.

- 45.Траченко Л.В., Тымчук С.В., Нецадим Л.М. Социальное значение зеленого туризма в контексте развития сельских территорий Украины. Современные технологии управления. 2015. № 1(49). С. 43–47.
- 46.Туєва О.М. Сільський зелений туризм як категорія аграрного права. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 4. Т. 1. С. 99-102
- 47.Туєва О.М. Організаційно-правові заходи забезпечення діяльності у сфері сільського зеленого туризму. Актуальні питання публічного та приватного права. 2017. № 2(16). С. 29-34
- 48.Шпеник Т.К. Ключові терміни сільського зеленого туризму. Дата оновлення: 15.03.2019.
<https://drive.google.com/file/d/1MHDVuql4Sr58LS7w5rS-aMW0x1A0pfHC/view> (дата звернення: 15.03.2019)
- 49.Шпеник Т.К. Організаційно-економічний механізм функціонування закладів сільського зеленого туризму. Дата оновлення: 15.03.2019.
<https://drive.google.com/file/d/1XS5KUvdxeh1UWuj5q1Laz-iUgy68qlhQ/view> (дата звернення: 15.03.2019)
- 50.Шпеник Т.К. Порівняльний аналіз організаційно-економічного механізму функціонування сільського зеленого туризму. Дата оновлення: 15.03.2019. https://drive.google.com/file/d/1f-Y_3u7fSV28b6p1p5O4cwlyDnv2pZlt/view (дата звернення: 15.03.2019)
- 51.EuroGites – European Federation of Rural Tourism. Дата оновлення: 15.03.2019. <https://www.eurogites.org/about/> (дата звернення: 15.03.2019)
- 52.Lobo R. Helpful agricultural Tourism (Agri-tourism) Definitions. 2001. № 5. P. 25 – 26.
- 53.Nilsson P. Staying on farms; an ideological background. Annals of Tourism Research. 2002. № 29. P. 7-24.
- 54.Rural Tourism in Europe: Experiences, Development and Perspectives. Madrid: World Tourism Organization, 2011. 240 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Загальна характеристика об'єктів, що належать до природно-заповідного фонду України за станом на 31.12.2017 р.

№ п/п	Назва об'єктів та характеристика	Регіон
1	Природні заповідники – 19 об'єктів. Більшість розташовані поряд з сільською місцевістю	Івано-Франківська обл. (1), Дніпропетровська обл. (1), Житомирська обл. (2), Миколаївська обл. (1), АР Крим (6), Черкаська обл. (1), Луганська (1), Сумська обл. (1), Тернопільська обл. (1), Львівська обл. (1), Рівненська обл. (1), Донецька обл. та Запорізька обл. (1), Волинська обл. (1).
2	Національні-природні парки – 49 об'єктів. 21 розташований поряд з сільською місцевістю	Херсонська обл. (4), Миколаївська обл. (2), Черкаська обл. (1), Запорізька обл. (2), Хмельницька обл. (3), Івано-Франківська обл. (5), Чернівецька обл. (3), Сумська обл. (2), м. Київ (1), Київська обл. (1), Харківська обл. (3), Рівненська обл. (1), Закарпатська обл. (3), Чернігівська обл. (2), Вінницька обл. (1), Тернопільська обл. (2), Донецька обл. (2), Одеська обл. (2), Полтавська обл. (2), Львівська обл. (3), Волинська обл. (3), АР Крим (1)
3	Ботанічні сади - 2, що належать до природно-заповідного фонду України. Розташовані поряд з сільськими місцевостями	Тернопільська обл. (1) – повністю гориста місцевість, Полтавська обл. (1).

Джерело: складено автором за [35]